

Dođal Tarým Seminer notları-Panos

Tohumun toprakla buluşacağı günler yaklaşıyor.Ýlkbahara az kaldı.Cemreleri sayıyoruz..Bahara bu büyük buluşmaya kendimizi de hazırlamak,bilgilerimizi tazelemek,kaçırıldıklarımızyı yakalamak okumalara ve tartışmalara devam ederken arkadaşdaki yazıyı sizlerle de paylaşalım dedik. Bu tartışma Dođal Tarýmın Yunanistandaki uygulayıcılarından Panos geldi.Ve üç gün hepimiz beraber etti. Örendiklerimizi alt üst etti.Aslında aklımızda var olan konular ve çözümleri hem doldurdu hemde kocaman yeni sorular oluşturdu. O günden sonra Dođal Tarým artık korkusuzca uygulayabileceğimiz bir teknik,yöntem olarak önceliğimiz oldu. Asya yolculuğunun bir nedeninde doğal tarým yapan çiftlikleri gezip Fukuoka'nın attığı tohumların geldiği aşamayıda görmeye gideceğiz :-)) Arkadaşdaki (ve ekteki yazı) malum uzun. Sadece tarımdan bahsetmiyor.Yapımdan,sağlıklı insan ilişkilerinden ve keyiften de bahsediyor. Rahat bir zamanınızda yada en çaresiz zamanınızda yavaş yavaş okuyun. Eğer bitki yetiştiriyorsanız bu bilgiler size ilaç gibi gelecek. Eğer doğada yapıyorsanız bu bilgiler sizin için çok değerli. Daha fazlasını isterseniz birde web sitesi var; www.dogaltarim.org Arkadaşdan kopyaladığımız mini bir alıntı; "Bu konularda konuşmak, ortaya sorular atmaya yerine ip yapmaya başlasak; yapam biçimimizi de tartışalım" diyorum; Diyorum Panos...ve daha neler neler diyor. İyi okumalar :-)) www.imeceevi.org

DOĞAL TARIM VE FUKUOKA SEMİNERİ6 Kasım 2010 PANOS MANIKIS: Bu an sizinle konuşan bu adamı tanıtmam gerekirse, kendisinin çöle, insanların kalbine tohum atmaya isteyen biri olduğunu söyleyebilirim ve burada bu vizyonu, bu hayali paylaşan insanlarla beraber olmak kadar büyük bir keyif de yok. Şüphesiz ki 20. yüzyıl insan bilgisinin yüzyıldır. İnsan bilgisinin en yaygın biçimi ise uzmanlaşmış bilimsel bilgidir. Bilim ve doğa üzerine yazılmış ve doğanın ne olduğunu açıklamaya çalışan milyonlarca yazı, üniversite sisteminin parçası olarak yüzlerce yeni fakülte mevcut. Fakat soru şu ki, bütün bu artık son derece uzmanlaşmış bilgileri gerçekten bilebiliyor muyuz? Bu insanın uzmanlaşmış bilgisini, doğa için kullanmaya çalıştığımız zaman sonuç doğa yıkıcı oldu. Analitik bilim bilgisi oldukça sınırlı ve kısmi bir bilgidir. Bilim adamlarının üzerinde çalıştığı şey ölü bir beden görünen dır yüzüdür. İnsanoğlu bu bilgiyi doğaya uygulamaya başladı? Hava, su ve toprak kirlendi, küresel ısınma sorunu, atmosferdeki ozon deliği; insanoğlunun yarattığı sorunlar üzerine günlerce konuşabiliriz, ormanların yok edilmesi, su kaynakları, taşkınlar, erozyon; Bütün bu saydığımız sorunlar bu analitik insan biliminin doğaya uygulanmasının sonuçlarıdır."Yepil Devrim" sonucunda insanoğlunun açlık sorununun çözülmesini bekliyorduk.Yepil Devrim: İkinci Dünya Savaşı sonrası, gelişmekte olan ülkelerin tarım üretimini ilaçlama yapılarak, sulama sistemi geliştirilerek, kimyasal gübre ve verimli tohum kullanarak arttırmaya ve mono kültüre dayalı modern tarım sistemi.1970'li yıllarda, Henry Kissinger 10 yıl içerisinde insanoğlunun açlık sorununu çözümlenmesi için ilanı yaptı. Peki, ne oldu? Tam tersi gerçekleşti. Dünyada açlık sorunu, aç insan sayısı ve çölleşme giderek daha da arttı. Bir yandan doğayı, havayı ve toprağı kirlettik, bir yandan da yepil devrim sayesinde giderek refaha ulaşması beklenen çiftçiler ekonomik anlamda çöktü.Dünyadaki ülkelerin her birinde nüfusun sadece % 4'ünden azı gerçek anlamda çiftçilerdir. Einstein dedi ki "sorun yaratan bir zihin o sorunu çözemez". Eğer geçen yüzyılda birike gelmiş bütün bu sorunları yine bilimin analitik yaklaşımı ile çözmeye çalışırsak bir sonuca ulaşamayacağız. Bize bir Einstein lazım! Bütün uzmanlaşmış alanların analitik bilgilerini toplayacak, bu bilgilerden bir sentez yapacak ve bunu uygulamaya çalışacak bir Einstein lazım. Fakat hiçbir insanoğlu veya tanrı böyle bir şeyi muktedir değil. Böyle bir sentez yapabiliyor olsak bile bir kere aynayı kırarak ve o binlerce parçaya ayrılarak ve artık bu parçaları asla bir araya getiremeyiz.Bu uzmanlaşmış bilginin özellikle iki ana alanda uygulandığını görüyoruz: tıp ve tarım. Yunanistan ve Dünyada sıklıkla böyle bir vizyona sahip politikacılar duyuyoruz: mesela sağlık bakanları, daha çok hastane, daha çok yatak, daha çok kardiyografi cihazı, daha çok hastadan, teknik ekipmandan bahsediyorlar; insan sağlığı için benimsememiz gereken vizyon bu mudur? Yoksa bize mükemmel sağlık sunacak bir ortam için mi kafa yormalıyız? Hayal etmemiz gereken şey, daha az yatak, daha az hastane, daha çok sağlıklı insanlar olmamalı mı? Tarımda da daha önce söylediğim gibi aynı başarısızlığı yapıyoruz. Ayrı ayrı kimyasal ilaç kullanımdan dolayı her yıl on milyon hektar alan çöleliyor. Toprağın, havanın insan sağlığının kirlenmesi sorunu o bilgi ile çözemiyoruz.70 yıl önce Fukuoka isimli bir insan bu Dünya'daydı ve bizim Yunanca "metanoia" [köklü zihinsel değişim] diye tabir ettiğimiz bir zihinsel dönüşüm geçirdi, Japoncası Satori veya aydınlanma olarak tanımlanabilir. Ama bunu bir mucize olarak düşünmemeliyiz, bu sadece basit olaylara farklı bir biçimde bakma yetisidir. Her birimiz sabah kalktığımız zaman hiçbir şey düşünmeden boş zihinle bunu yapabiliriz. Anlayacak, fark edecek bir durum yok. Fukuoka'nın çok derinden içinde hissettiklerini sözlere dökmeye çalışırsak, bunlar Sokrates'in sözlerine benzeyecektir: "Bir şey biliyorsam o da hiçbir şey bilmediğimdir. İnsanoğlu doğayı anlayamaz, bilemez. Biraz komik görünebilir ama insan bunu kavrar kavramaz aslında o derin, sezgisel, gerçek bilgiye ulaşabilmekte. Fukuoka bu yapıldığı farkındalığı insanlara anlattığında ona güldüler ve deli olduğunu düşündüler. Bunun üzerine Fukuoka köyüne dönmeye ve çiftçi olmaya, öğrendiklerini uygulayıp kanıtlamaya karar verdi. Eğer herhangi bir teknoloji, hiçbir insan bilgisi kullanmadan tahıl, sebze, meyve ağaçları yetiştirebilirsek, gerçek bu gerçeği kendi gözleri ile görebilecektir. Fukuoka yaklaşık 15 yıl sonra ortaya çıkan şeyi "doğal tarım" olarak adlandırdı.

adlandýrdý. Eđer biz sadece düz veya yuvarlak tohum toplary yaparsak ve sonra bunlaryn içine çepehitli, ormanlyk adaç, meyve adaçlary, sebze, tahyl ve alfa alfa, yonca gibi yepil gübre bitkilerinin tohumlaryny koyarsak, yađmur dönemi bařlamadan önce örneđin sonbaharda Eylöl-Ekim, ilkbaharda ise Mart-Nisan'da bu tohum toplaryny saçyp gerisini dođaya býrakabiliriz. Ancak biz kendi insan aklýmzy kullanyp bölgemiz için dođru tohumlary bulmaya çalybýrsak hata yaparyz. Bu bitkilerin tohumlarynı içeren çok çepehitliliđi kullanmamyz gerekiyor. Bu þekilde büyük bir tohum çepehitliliđine sahip olarak ekim yaparsak çorak dađlary ve çölleri yepillendirebiliriz. Dođal ta çiftlikleri kurabiliriz ve kendine yeterlilik amaçly sebze bahçeleri yapabiliriz. Toprađy sürmek yok, kimyasal veya dođal gübre kullanmak yok, böcek ilaçlary yok, yabani ot ilaçlary yok, meyve adaçlary söz konusu ise budamak da yok. Bunlary dođal tarýmyn 5 ilkesi olarak sayabiliriz ve bu ilkeler bütün Dünya'da geçerli, Yunanistan'da Türkiye'de Afrika'da ve Amerika'da. Deđibeebilecek tek þey o cođrafyaya özgü olarak yetipen bitkilerdir. Ýlkeler her yerde geçerlidir. Fukuoka ayný tarla içinde iki farklı tahyl çepehitli yetiptirmeyi bařarmýpty. Japonya'da yetipen kyp ve yaz tahyllary. Kyp tahyllary arpa, buđday, çavdar ve yulaf olabilir. Eđer pirinç yetiptirmiyorsak da darý, karabuđday, susam, mysýr ve bařka birçok çepehitli yetiptirebiliriz. Fakat burada önemli olan bu döngüyü sađlamaktýr. Sürekli bir bitkinin hasadyr alyp hemen diđerinin ekimine bařlamaktýr. Dolayýsýyla diđer çiftçiler tek bir alanda tek bir ürün yetiptirirken Fukuoka ayný alanda birden fazla çepehitli ürün yetiptiriyordu. Fukuoka traktör, gübre ve hiçbir teknoloji kullanmadan ayný tarladan 6 ton arpa, 10 ton pirinç almayý bařardý. Bu süreçte toprak her yıl giderek verimlileþiyor, zenginleþiyordu. Biz Japonya'da gönüllülerle beraber onunla çalybýrken dik yamaçlarda 200 tona yakýn portakal ve mandalina yetiptirebilmiptik ve meyve adaçlarynyn altýnda da çok çepehitli sebzeler yetipiyorduk. 40 yıl önce an sizinle konuþan bu kiþi çok ciddi bir rahatsýzlyđy olduđunu öđrendi, doktorlar fazla yapamayý söyledi. Henüz çok gençti ve yakýn zamanda öleceđi gerçeđini kabullenemedi. Hayatyn tadyný çýka acý çekerek ölmek adil deđildi, yanlyp olan bir þeyler var diye düþündü. Sonra yüređinin derinliklerinde dođanyn gerçek halinin mükemmel bir sađlykla eþ olduđunu anladý, fakat henüz 18 yaþýndaydy ve bu derinden hissettiđi þeyin bir ölüm korkusu mu yoksa gerçek bir felsefi farkýndalýk my olduđundan emin olamadý. Yýllarca doktorlaryn kendisine söylediklerini yerine getirdi, fakat durumunda bir ilerleme olmadý ve yařam sevincini kaybetmipti. Sonra bir gün aniden bütün bu çöpu, olumsuz düþünceleri nehre atmaya karar verdi ve vejetaryen diyete girdi. Bir ay içinde yepyeni bir insan oluvermipti. Ýþte o zaman anladý ki, insanođlu sađlykly yařar ve sađlykly besinler yer ise sađlykly bir zihne sahip olur. O dönemde tarým üzerine çalyptyđy için, bitki ve hayvanlar için durumun nasýl olduđunu merak etti. Ayný þekilde dođal bir ortamda yařadýklary ve sađlykly besinler yedikleri taktirde þüphesiz sađlykly hayvan ve bitkiler de yetiptirilebilir. Daha sonra kendisinden bařka insanlaryn da ayný fikirlere varmýþ olabileceklerini hatta belki ayný dođrultuda çalyptyklaryny düþündü. Okuduđu ilk kitap “Biyodinamik Tarým”dy ve kitaptan etkilenmedi, yanlyp bir felsefesi vardý. Bu kitapta insan dođadaki en zeki varlyk olarak anlatýlyyordu. Sonra bir gün kitapçyda bařka bir kitap buldu, kitabý açty ve bir cümle okudu, “ipte aradýđým þey bu” dedi kendi kendine. Tek yön bilet olarak Fukuoka ile beraber dođal tarým çalyþmalarý yapmak üzere Japonya'ya gitti. Sadece 250 dolarý vardý. Orada birlikte dođal tarýmyn bütün pratik çalyþmalarýny öđrendi, yýllarca yurtdýþýnda seyahat ederek çepehitli ölkelerde bu çalyþmalarý uyguladý. Önce ölkesine, Yunanistan'a, döndü. 30 yıldan fazla kimyasal tarým uygulanan bir arazide dođal tarým ilkelerini uygulamaya bařladý ve 3 yıl içinde kimyasal kullanmadan, toprađy sürmeden, dođal teknikleri uyguladý. Ýlk basta 1,5 hektar ile iþe bařladý ve kazandýklaryyla arazisini 3 hektara kadar çýkardý, zamanla daha büyük bir alaný ekti. Yunanca kitaplar yayýnladý, Dünya'nyn dört bir yanýnda tohum atma çalyþmalarý yaptý, son 15 yıldýr da bu tohum toplarynı yaymak için oradan oraya seyahat ediyor. DVD gösterimi Umarým þimdi bu anlatýklarymzy DVD'de izleme imkâný bulabiliriz. Çünkü teknolojiyi kullanýrken mutlaka ters giden bir þeyler olabilir. Hatta bazýlary negatif elektriđim olduđunu bile söyler. Dođal tarým tanry, insan ve dođayý birleþtirmeye, onlary tek vücut yapmaya çalybýr. Geçmiþte insan, tanry ve dođa zaten ayrı deđildi. Ayný zamanda dini, felsefeyi ve bilimi de birleþtirmeye çalybýr. Bu birleþme olmasa biz hiç bir þeyiz. Buradaki temel felsefe büyük bir çepehitliliđe sahip hayvan ve bitkilerin bir arada yařamasý için öncelikle zengin bir toprak yaratmak, erozyonu ortadan kaldýrmak ve toprakla uyumu sađlamaktýr. Ekrandaki çiftliđi göstererek Burasý 20 yıl önce dođal tarýma bařladýđým çiftlik Burada 120 çepehitli fazla meyve-sebze bir arada yetiptiriyoruz. Mayıs ayında kiraz ile bařlyyoruz daha sonra Aralýk'a kadar yıl içinde kivi, zeytin, üzüm, vb. yetiptiriyoruz. Eđer meyve adaçlarynyn yaný syra orman adaçlary, adaçlaryn altýnda ise sebzeler ve yepil gübre sađla bitkiler de birlikte büyüyor, ayrıca birçok çepehitli hayvan da burada yařyor. Fakat pratik olarak fiilen kimsenin bir þey yaptýđy yok burada. Ben Eylöl sonundan Nisan bařýna kadar Dünya'nyn dört bir yanýnda çepehitli yerlerinde geziyorum ve döndüđüm zaman meyvelerin adaçlarda toplanmak için hazýr olacađını biliyorum. Bir sihir gibi görünebilir belki ama dođada iþler bu þekilde yürüyor. Eđer ilkbaharda benim çiftliđime gelerseniz, bütün adaçlaryn üstünde çiçekler açmýþ olur ve bir cennet bahçesi gibi görünebilir. Bizim yapmamyz gereken tek þey insanlary gezdirmek ve keyif almalarýny sađlamak. Görüntüde yeni aldýđým bir araziye görüyorsunuz ve burayý da tohum toplary atarak cennete çevirmek için çalybýyoruz. Önce tohum toplaryny saçýyoruz sonra yabany otlary biçiyoruz. Gerisini dođa hallederiz. Daha önce dođal tarým çiftliđinin merkezi olan yerde þimdi sürekli tohum toplary yapýyoruz ve yüzlerde ton tohumu Yunanistan'da ve birçok ölkede ekiyoruz. Burada iki yılda bir uluslararası tohum toplary toplantýsy yapýyoruz 15 ölkeden 200'den fazla insan ile tohum toplarynı paylaþýyoruz.

topları hazırlıyoruz. Önümüzdeki yıl bu uluslararası aktivitenin yılı olacak ve yangından zarar bölgelerin tohumlanması yapılacak. İlk baharda tohum tohumlarıyı yuvarlak yapıyorduk, sonra tekniği de değiştirdik. Bu teknik ise özellikle 3. Dünya ülkeleri için tohum tohum yapmanın en kolay yolu. Bir yandan dans edip bir yandan parkı söyleyerek keyifli bir şekilde tonlarca tohum tohum yapıyoruz. Çok az para harçayarak çok geniş alanları bitkilendirebiliyoruz. Ekranı göstererek Burada tohumların birkaç ay sonra filizlenmiş hallerini görüyorsunuz, gördüğünüz gibi tabloları arasında bile tohum tohumları filizlenebiliyor. Ben meyvelerimin kilosunu 2 Euro'ya satıyorum ve 2 Euro kâr elde ediyorum çünkü bana maliyeti yok. Aynı şekilde bütün meyvelerin maliyeti sıfır ve ben hiçbir harcama yapmıyorum. Bu gördüğünüz ise kimyasal tarım uygulanan bir arazi örneği. Çiftçiler biriktirene daha fazla para kazandırmak için çalışıyor. Bu tarım tarzı sadece Yunanistan'da değil bütün Dünya'da kirletmiş durumda. Tohum tohum çalışmalarıyla maliyeti killi toprak, tohum ve gönüllülerin yemekleri dahil olmak üzere hektar başına 30-50 Euro kadar. Yıllık güç ama diğer bilimsel yöntemle bu işi yapmanın maliyeti ise hektar başına 100 bin Euro. Ekrandaki çiftlik görüntüsünü göstererek Bu çiftliğimin geçen seneki şimdi burada ağaçların üzerinde yetipen üzümleri göreceksiniz, gayet sağlıklılar ve hastalıklardan Her bir bitkinin üstünde 200 kilodan fazla üzüm var. Bunlar da kiviler, her bir bitkide 150 kiloya yakın kivi serbestçe yetipiyor. Sonbahar zamanında Eylül ortası veya sonu seyahate çıkmadan önce, sebze, tahıl ve yeşil gübre üreten bitkilerin tohumları ile tohum tohumları hazırlıyoruz ve çiftliğin her yerine saçıyoruz, eğer yerde yeşil ot varsa bunları biçiyoruz ve orada bırakıyoruz böylece onlar tohum tohumlarının üzerini örtüyor. Şimdi gördüklerimiz de tohum tohum çalışmalarıyla sonuçları; ben Arjantin'den döndükten sonra Nisan başında, tohum tohumları yapım Kabak, balkabağı, pazı, roka, Çin lahanası, ağaçların altında 15 çepitten fazla sebze yetipiyor aralarında bir rekabet yok. Darwin'in teorisinde büyük bir hata var. Doğada işbirliği olmadığı söyleniyor. Doğada büyük bir uyum var ve bu uyumun içinde çok çeşitli ağaçlar ve bir arada yetipbiliyorlar. Eğer "cangıllık" diye bir terim kullanırsak, bunun sayesinde burada iş yandaki tarlalara göre kışın 3-4 derece daha sıcak olabiliyor. Bu sayede insanın aklına gelmeyecek bir şekilde çok yüksek bir yerde, kuzeye yakın bir yerde portakal ve mandalina yetipbiliyoruz. Benim yaşadığım bölgede kışın -5 bile olabiliyor ve orada muz bitip yetipirebileceğine eminim. Yaşadığım bölgedeki tarım bakanlığında bilim adamlarına yetipire mandalinalardan götürdüm ve dününün bakalım kuzey Yunanistan'da nasıl mandalina yetipireti diye sordum. Bence geçmişte yaşadığım yerin iklimi tropikal iklimdi ve insanlar ağaçları kestikçe iklim değişti. Gördüğünüz gibi sonsuz çeşitlilikle sebzeler yan yana yetipiyor. Burada ağaçlar budanmamış doğal şekillerindedir, bu şekilde en doğru şekilde güneşi aldıkları için hastalık barındırmıyorlar. Ağaçların arasında gördüğünüz gibi çok az boşluk var, bu da bizim aralarından meyve toplamamız için. Budama yapılmadığı için ağaçlar birbirine giriyor ve edilerek geçmek zorlaşıyor, böylece alçakgönüllü oluyoruz :-)) Erikler, peftaliler, kirazlar, elmalar, üzümler. Avrupa'da yetipirecek bütün meyveleri bu bahçede görebilirsiniz. Bunların arasında geçip dolap ağaçlardan meyve toplamak gerçekten çok keyifli. Fukuoka kendi bahçesinde bu noktaya ulaştığında bir piir yazmıştı: Meyve ağaçları Kurtları yiyen tavuklar Görünürde kimse yok komşunun tarlası. Kim burada yaşamaktan zevk alıyordum. 1993 yılında Fukuoka'ya Doğal tarım" isimli kitabın Yunanca çevirisini yolladım. O da bana Tanrı, insan ve doğanın devrimi" isimli kitabı gönderdi. Bu kitabı okuyunca ufak bir cennet yaratıp orada mutlu şekilde yaşamın yeterli olmayacağı anladım. Esas önemli olan çöllere, insanların yürümeye tohum atmaktır. 1993 yılından bu yana Dünya'nın her tarafında çeşitli tohum tohum etkinlikleri düzenliyoruz. Bir ay içerisinde 100 ton tohum tohum hazırladık. 1998 yılında 10 bin hektar alanı Fukuoka ile beraber ellerimizle tohumladık. Bir defasında helikopter bile kullandık. Dünyanın dört bir yanından 3,000 kişi vardı. Ne internet vardı ne de bir organizasyon. Sadece insan kalplerini iletmiştim içindeydi. Tohum tohumlarının içindeki tohumlar bu şekilde filizlenip büyümeye başlıyor. Burası çöl olan bir yerdi, sadece ellerimizle yapıyoruz bu işi, toprağı sürmeden, sadece ellerimizle tohum atarak ufak bir sebze ormanı yaratmış olduk. Burası doğal tarım merkezi, bir kuruluş değil. Politikacılar sürekli kim olduğumuzu sorup durdukları için bir isim edinmemiz gerekti ve böylece artık bir ismi var. Ne devletten para alıyoruz ne den AB'den destek. Bütün işler gönüllülük temelinde yürüyor ve pek çok işi ya aslında insanların yürüttüğü. Yakın bir zamanda Atina yakınlarında 300 hektar kadar bir alana tohum attık. Son 15 yıldan beri Dünya'nın dört bir yanında dolanıp duruyoruz ve insanlarla bir şeyler yapmaya çalışıyoruz, fakir ülkelerde kendine yeterli sebze bahçeleri oluşturmuyoruz, Doğal tarım çiftlikleri kuruyoruz ve tüm Dünya'da dağlarda yeniden ağaçlandırmaya çalışmaları yapıyoruz. Daha da önemlisi insan ilişkileri kuruyoruz. Ömrümün sonuna yaklaştığımda, bu herkes için geçerli, geri donup baktığımızda gerçekten kıymetli olanın, kurduğumuz uyumlu insan ilişkisi olduğunu göreceğiz. İnsanoğlunun Dünya'daki tüm yaratıklarla kurduğu ilişki zenginleştirici yapılarımız da zenginleştirici ve bunun doğal tarımdan bahsetmekten çok daha önemli olduğunu düşünüyorum. Önümüzdeki bu 3 günde insan ilişkileri kurarak diğerlerini nasıl daha iyi dinleyebileceğimizi öğrenmeyi, onlarla iletişim kurmayı, bir şeyleri paylaşmayı ve vizyonu anlayabilmek için pratik olarak iş yapmayı umuyorum. İşte bu yeryüzünde bir cennet yaratmak ve orada mutlu bir şekilde yaşamak demektir. Doğayı mahvettik ve biz yetipkinler intihar etme isteğinde olabiliriz fakat biz yetipkinlerin bir görevi var, bu güzel gezegeni ayakta tutmak ve gelecek nesillere aktarmak. Yıllıyorum ki, insan hastalandı, hem ruhen hem de bedenen, bunun nedeni ise kendini doğadan ayırmıştı, yeniden iyileşmesinin tek yolu ise doğaya geri dönmesidir. Elbette gerçek bir doğa bulmak kolay değil. Ancak mütevazı insanlar olursak, hiç

bir mülkiyet edinmezsek, hiç bir bilgi edinmezsek ve hiç bir eylemde bulunmazsak yol kendiliğinden önümüzde açılacaktır. SORU & CEVAPSORU: Yunanistan'ın neresinden geliyor, nür bir arazi, yüksekliği nedir, sulama yapıyorlar mı? Atina dağlarında tohumlama yapıldı mı kendisi ama Atina çorak, kurak bir yer, su işi nasıl çözülüyor? PANOS MANIKIS: Ben kuzey Yunanistan'da yapıyorum, sen bilimsel verileri sorduğun için belki biraz verebilirim, ortalama yıllık yağış miktarı 54 cm. Yağış genel olarak ilkbahar ile sonbahara dağılmış durumda bazen -10'a kadar düşüyor, yılda 3-4 kez kar yağdı da oluyor, hepsi bu kadar. Güney Yunanistan'da ise daha az yağmur yağıyor, 35 cm civarında. Atina'da Nisan'dan Ekim'e kadar hemen hemen hiç yağış olmuyor, Güney Yunanistan bu an fiilen çölleşmiş durumda. Ben çiftliğimde sığır sulama noktasına ulaşmaya çalıştım. Çiftliğimde zemin tamamen ada gölgesi ile kaplandıysa sulama gereği duyulmayacak. Sığır sulama noktasına ulaşmak için anahtar noktalar şunlardır: 1. Her sene daha zenginleşen ve verimlileşen bir toprak. Organik madde toprağa girdikçe toprağın suyu emme becerisi daha da artıyor. Kar ve bütün suları bünyesinde da iyi tutuyor ve zehirli maddeleri bünyesinden daha kolay atıyor. Dolayısıyla toprak ne kadar verimli olursa işler daha kolay yürüyor. En başından beri benim amacım önce bereketli, güçlü bir toprak elde etmek, sonra sağlıklı ürünler yetiştirmek sonra da bunlardan gelir elde etmektir. 2. olarak ağaçların tohumdan yetiştirilmesini sağlamak. Çünkü tohumdan yetipen bu ağaçların çok güçlü bir sistemi oluyor. Bu sayede kökler toprağın derinliklere ulaşarak yerin alt katmanlarındaki su ve besinleri alabiliyorlar. Bu ağaçlar, felsefi olarak ifade edersek, yapma içgüdüüne sahipler. İkinci köklü modern ağaçların sulanması gerekiyor. 3. nokta toprağın hiçbir zaman gübre doğrudan maruz kalmaması. Toprağın bir şekilde ürünlerimizle kaplanması gerekiyor, dolayısıyla bir döngü olması lazım, bir ürünü toplarken diğerini ekmeliyiz. Böylece hem daha çok ürün elde ediyoruz hem de daha verimli bir toprağımız oluyor, bu yüzden de sulamaya gerek duymuyoruz. Benim yanımdaki çiftçilerle bir kıyaslama yaparsak, onlar yılda 20-25 defa sulama yapıyorlarsa ben son 3 yılda birkaç kez sulama yaptım. Güney Yunanistan ve Dünya'nın diğer yerlerinde tohum çalışmaları gelince orada sulama yapılmıyor, dağlarda sulama yapılmıyor, istesek bile böyle bir peye gerek yoktu. Biz bu şekilde çalışıyoruz. SORU: Ticari olarak ürettiği ürünlerde verim ve karlılık konvansiyonel ve organik tarıma göre nasıl? PANOS MANIKIS: Daha önce söylediğim peye değildi. Meyvelerimin kilosunu 2 Euro'ya satıyorum ve 2 Euro kar elde ediyorum, sadece kirazları 3 Euro'ya satıyorum çünkü kirazların toplanması için ekstra işgücünden yararlanmam lazım. Genellikle yıl boyunca meyvelerimi çiftliğe gelen gönüllülerle topluyorum. Hiçbir enerji, benzin kullanmıyorum yok, traktörüm yok, hatta alet edevat bile kullanmıyorum çok sıradan aletleri çalıştırıyorum. Örneğin çiftliğimin yanında peftali üreten çiftçilerin maliyetine bakarsak tarım verilerine bakarsak, bir kilo peftali için yaklaşık 35 pence maliyeti var. Ve geçen sene peftalilerini 15 sentten sattılar, bu da yaklaşık 3 kat zarar ettiklerini gösterir. Verimli olduğumuz gelirsek benim bir kiraz ağacım 120-150 kilo arasında ürün veriyor ve bu kimyasal kullanılan diğer ağaçlardan daha büyük değil. Peftali ağacından 80-100 kilo ürün alıyorum ki bu kimyasal üretim ile elde edilen ile aynı. Fakat bir peye eklememiz gerekiyor. Kimyasal tarım yapan çiftçiler çocuklarına bir çöl bırakacaklar. Verimli bir toprağın ekonomik karlılığı nedir hep bir üründen ne kadar para kazanıyoruz ona bakıyoruz. Mesela mısır yetiştirdiğimiz zaman toprağın en verimli kısmı olan üst toprağın %20'si yok oluyor. Mesela bu toprak kaybı hiç hesaplanıyor mu ve her sene ürünlerimizi aynı sulamak zorunda kalıyoruz ve giderek azalan bu suyun ekonomik olarak karlılığı nedir, ekonomik anlamda baktığımız zaman bile aslında çok dar bir çerçeveden bakıyoruz, mikro ekonomik bakıp açısıyla bakıyoruz, makro değil. Dolayısıyla ekolojik olarak bir maliyet düşürsek bu maliyetleri de dikkate almamız lazım. Üniversiteden bir Ekonomi Profesörü benim çiftliğime bir grup diğer prof. ile ziyarete gelmişti ve çok etkilenmişti, bana bir ekonomik çalışmaya yardım yapmadığımızı sordu. Ben de ona çok basit bir çalışma yaptığımızı söyledim. Ben 1, 5 hektar ile bu işe başladım şimdiye 3 buçuk hektardan fazla arazi var, daha fazla arazi alabileceğim durumda, bu yıl 2 hektarlık yeni bir araziye başlayacağım. Bu çok basit ve sağlam bir ekonomik analiz değil midir? Eğer siz böyle tablolarla oluşan ekonomik bir çalışmaya yapmak istiyorsanız öğrencilerinizi gönderin yapsınlar ben yapamam dedim. Ben öldüğüm zaman her kim burada yapacaksa son derece verimli arazilere sahip olacak. Çok komik, fakat çiftliğimizi ziyaret eden birçok insan ağaçları görüyor, hasadını görüyorlar ve tuş sonunda hayatını nasıl kazandığını soruyorlar. Ben hiç devlet ve Avrupa Birliği sübvansiyonları para ve destek almıyorum. Ailemden de para almıyorum, hükümetten herhangi bir zarar tazminatı da almıyorum, dolayısıyla sığır para, sığır enerji ile çiftçilik yapıyorum. Kimyasal tarımcıların nakit ürünleri hemen nakit para getirecek ürünlere odaklanıyorlar. Tamam, üretim yüksek fakat toprağın verimliliği yüksek değil, çünkü toprağa suni gübre vermediğimiz zaman hiçbir peye almıyorsunuz. Niye çiftçiler ekonomik olarak dibe vuruyorlar? Çünkü toprak ölü ve verimsiz. Biraz lafız uzattım ancak ekonomik anlamda daha bir geniş çerçeveden bakılmasını istedim. Lütfen çiftliğimi ziyaret edin ve her şeyi yerinde gözlemlenizi görün. SORU: Maliyetler konusunda 0 maliyeti gözümde canlandıramadım. Tohum toplarının hazırlanması, ekilmesi biçilmesi, nakliyesi gibi kaçınılmaz masraflar maliyet olarak alınmıyor mu? PANOS MANIKIS: Biz doğal tarımcılar yaptığımız işi doğaya adıyoruz bir ketele değil. Yaptığımız işte keyif var, çalışırken kuş seslerini duyabiliyoruz, yaprakların arasından geçen rüzgârın sesini duyabiliyoruz. Gönüllüler ile beraber çalışmanın keyfini çıkarıyoruz, bu yüzden hiçbir zaman 8 saat çalışmanın bedeli nedir diye düşünmüyüz. Keyif keyiftir. Elbette "sığır" gider dediğim zaman bir vizyondan bahsediyorum. Mutlaka ürünleri peyre taşıırken nakliye için benzin harcıyorum. Ayrıca para kazandığım zaman da mutlu oluyorum. Çünkü bu para kitap basımı ve tohum topları yapımı için kullanılacak. Bu tür

faaliyetleri yapmamýz için gerekli asgari ihtiyaçlarımızýzý saðlamak için kullanýlacak. Fakat eðer her anlamda sýfýr noktasyına ulaþmak istersem, sadece ürün yetiþtirip insanlary çadýrýp toplamak söylemem de yeterli olacaktýr. Yetiþtirmedim ürünleri de o ürünleri yetiþtirenlerle takas etmem mümkün. Pratik olarak maliyet yok. Mesaj bu. SORU: Görüntülerdeki çiftlikte gördüğümüz adan tohumdan mı yetiþiyor ve bu tohumlamayı yaparken bir planlama yapılyyor mu? Önce adaç. Sonra meyve adaçlary gibi.PANOS MANIKIS: 1998' e kadar Fukuoka Yunanistan'a ilk geldiði güne kadar adaçlary dikiyordum. Fukuoka benim mektuplaryma cevap yazamýyordu dolayısıyla ben de yeni geliþmelerden habersizdim. Geldiði zaman doðrudan tohumdan yetiþtirebileceðimizi söyleyince, biz de 1998'den bu yana tohumdan yetiþtiriyoruz. Þimdi çiftlikte birçok adaç doðrudan tohumdan yetiþiyor. Ýki adaç arasýndaki mesafe 2 metreden az deðil ise büyüsünler diye býrakýyorum. Daha da büyüyebilirler belki güneþe ulaþmak için onlary kesmeye gerek yok. Tabi ki tüketiciler hep büyük, gösteriþli meyveler istiyorlar. Tohumdan yetiþen bu adaçlar yarı yaban olacaktýr ve mesela þeftalilerin bir standardý olmayacak. Bazýlary 100 bazýlary 80 bazýlary 60 gr. olacak bazýlaryn rengi kırmızı, bazýlaryn sarý, bazýlaryn sarý kırmızı olacak ve ticari olarak çok cazip görünmeyecekler. Çünkü insanlar tam olarak gerçek tadý bilmiyor. Eðer normal, alýþýlan türleri elde etmek isterseniz abýlama yapabilirsiniz. Doðrudan tohumdan yetiþen adaçlary abýlarsanız çok kaliteli adaçlar yetiþtirebilirsiniz. Dikilmiþ adaçlara göre daha iyi büyüyecekler çok daha iyi bir kök sistemleri var. Apýly adaçlarda apý yapılan yerde bir blokaj olacaðý için özsuynun sirkülasyonu iyi olmayacak, fakat aksine yabaný adaçlarda özsuyu daha yüksek noktalarla çýkabiliyor. Dolayısıyla apýly adaçlar yaban adaçlara göre daha kısa ömürlü olacak, hastalýklarla az dayanýklý olacaktýr, ama yine de satýn aldýðýnýz adaçlara göre her anlamda daha iyi olacaktýr. Doðal ürünlerimizi satmak istiyorsak insanlaryn da kafa yapılaryn deðiþmesi gerekiyor. Kimse yarým kiloluk bir þeftaliyi almak istemez. Çünkü onu bir defa da bile yiyemezsiniz. Yarı yabanî durumdaki meyveler bizim saðlýğımız için daha iyidir. Tabi ki ürünü satmak, bu faaliyetleri yapmak ve kitaplary basmak istediðim için az da olsa bazı tavizler verebiliyorum ama en azýndan bir sorun çýktýðýnda sorunun kaynağýnı bilebiliyorum. SORU: Ýnsanlar görmeden ikna olmuyorlar, kompularý olan bitenden ne kadar etkileniyorlar? PANOS MANIKIS: Ben Yunanistan'da en az 20 yıldýr çiftçilik yapıyorum, diðer ülkelerde de çiftçilik yaptým bulunduğum þehirde yaklaþık 20 kadar organik çiftçi var. Doðal tarým yayılmayacak bu kesin, büyük ölçekte yapılmayacak çünkü bu felsefi bir düþünce. Doğanýn mükemmelliðine inanmak insanlaryn kolay benimseyebileceði bir þey deðil. Ýnsanýn bir çiftliðe girip elini uzatarak meyve koparmasý karþýlýğý olmayan, kolay anlatýlamayacak sadece yapabileceði bir durum. Kimyasal kullanan çiftçiler benim çiftliðime geldiklerinde ürün çepitlerimi görünce benim neden kimyasal ilaç kullanmadýğımı soruyorlar ve gezerken rahatsız oluyorlar, adaçlaryn altýndaki sebzelere basmama için tedirgin oluyorlar, adaçlar hizalı olsun istiyorlar. Ya da adaçlary budamadýğımı ve adaçların üstündeki ürünleri kuþlara býraktýğımı söyleyince bundan hoşlanmýyorlar. Fakat komik olan þu ki aslýnda onlar rahat bir hayat sürmek istiyorlar ama benden daha fazla çalıþıyorlar, ben 6 ay rahatým. Ben dolayýrken onlar budama yapıyor, ilaçlama yapıyorlar. Göremiyorlar. Sorun bu. Hep küçük bir parçayı görecekle ancak tamamýnı asla göremeyecekler. SORU: Çölleþmiþ alanlarda yapılan adaçlandýrma çalıþmalarýnda þans büyük bir faktör, ne kadar baþarılı oldu, sulama olmadan çölleþen tohum atarsak baþarılı olabilir miyiz? PANOS MANIKIS: 1997 de Fukuoka Amerika'dayken yaðmurun gökten düþmediğini fark etti, aslýnda yaðmur yerden çýkıyor, zengin bitki örtüsü ve yüksek adaç yaðmuru çekiyordu. Dolayısıyla çözüm uzak bir yerden su getirmek deðil aksine, en eski ormanlary korumak ve onlar sayesinde yaðmuru çekmektir. Doða tohumlary eker, doða adaç dikmez, sulama sistemi kurmaz. Ulusal Orman bakanlığý ile bu yıl 3 tane toplantý yaptık ve bu toplantýda bilim adamlaryna þunu söyledim, "bizim ihtiyacımız olan tek þey tohum toplarýnı hayvanlardan, farelerden, karýncalardan, kuþlardan korumak için bir teknik geliþtirmek". Bu tohum toplarýnda kıl ve tohum dýbýnda aynı zamanda mesela pamuk lifi, Hindistan cevizi lifi veya koyunünü , (keçi yünü deðil çünkü keçi yünü izole ediyor) veya saman da kullanabiliyoruz, ama zaman 2 cm.den kısa olmaları gerekiyor. Aynı zamanda da tohum toplarý içinde havadaki nemi içinde barýndýracak malzemeler de kullanabiliriz. Ýþte bizim sulama sistemimiz bu. Bu seneye kadar doðal bir madde olan zeolit kullanýyorduk, bundan Türkiye'de de var. Kendi hacminin iki katý kadar suyu emebiliyor, fakat bu yıl bentonitin daha iyi olduðunu anladık, çünkü kendi hacminden 9 kat fazla suyu tutabiliyor. Sentetik reçineler problem yaratabilir fakat denenebilir. Þu ana kadar konuþtuklarımızýzý toparlayacak olursak, bizim neye ihtiyacımız var; dini bakýþ açýsý olarak biz doğayı ne Türkiye'de ne Yunanistan'da ne de Sahra'da bilmiyoruz, felsefi olarak doða kendi içinde mükemmeldir, insan bilgisi mükemmel deðil. Bilimsel olarak çöl olan yerde veya birçok hayvanın olduðu yerde tohum az olur, biz oraya tohumu götürüyoruz. Sahra çölünde bile iyi sonuç alabileceðimiz tohumu toplu yapmak mümkün müdür? Bu. Bence insanoðlu aya çýktýğýna göre her yerde yetiþecek tohum toplarý yapamamamız çok komik olacaktýr. Bu tür toplantýlaryn bir amacı da burada sizinle bunlary paylaşmak, sizin daha iyi sonuçlar elde etmek için yeni fikirler geliþtirmeniz. Bu güne kadar bu çalıþmaları Patagonya, Afrika, Somali, Etiyopya gibi birçok yerde denedik. Yaptýğımız þeyin iþe yarayıp yaramadýğıný anlamamız için 3 yıla ihtiyacımız var. İlk yıl tohumlar için çok olumlu ya da olumsuz olabilir. Ama ortalama 3 yıl içinde mutlaka net bir sonuç elde ediyoruz, fakat tohumlama çalıþmasýndan sonra neler olduðunu, nasýl büyüdüklerini, neden öldüklerini, anlamamız için çok iyi gözlemler yapmamız lazým. Þimdiye kadar 2000'den bu yana büyük bir baþarı elde ettik, yıllık bitkilerde baþarıyla uðramadık, küçük ve büyük tohum toplarý hep iyi sonuçlar verdi. Fakat sorun çýktý, küçük, yuvarlak tohum toplarýndan çok az adaç yetiþti. (Köbeli büyük tohum toplarý

göstererek) fakat bu tohum topları ile sorunu çözdük. Ýki yıl içinde taþlýk, çöllük yerde yetiþen aþaclarý görebilirsinizFotoðrafý göstererek. Biz o yıl ormanlaþma çalyþmasýnýn baþardýk.Asýl projesi nasýl koruyacaðymýzdýr. Kenya'da, Hindistan'da iyi sonuçlar elde ettik, Patagonya'da 3 ayrı yaðmur sistemine sahip 3 ayrı yerde denemeler yapýlýyor. Bence tek yol bu. Tohum topu yapmak ve bunlarý saçmak. Yýllar geçtikçe þüphesiz neresi olursa olsun her kopulda baparýlý olacaðymýzdan eminim. Sahra çölünde böyle bir çalyþma yapmak istiyorsak daha fazla tohum topları kullanmamýz gerekiyor. Ne kadar büyükse o kadar iyi. Bitkiler ne kadar yoðun, sýk olursa hayatta kalma þanslarý o kadar yüksek olur.Lütfen rahat olun, gevþeyin, her þeyi not alýp hatýrlamanýz gerekmiyor. Konuþacaklarýmýzý pratik olarak da yapmamýz gerekiyor. Biz, Yunanistan ve Arjantin'deki uygulamalarda yapılan her þeyi görsel olarak kaydedip sonra bunlarý internete koyup mümkün olan en çok sayýda kiþiye ulaþmasýný, herkesin bu teknikleri ve yapılanlarý görmesini istedik. Þu an konuþulanlar biraz felsefi oluyor ama yarýn uygulamaya geçtiðimizde çok daha pratik þeyleri öðreneceksiniz. Þu anda çok fazla felsefe var bu kadarýna ihtiyacýmýz yok diye düþünebilirsiniz. Lakin doðal tarýmın felsefesini anlamazsanýz ilk güçlükleri edebilirsiniz. O yüzden yavaþ yavaþ gidelim.Daha belli bir konudan mı bahsedelim? Fikirlerinizi, önerilerinizi duymak istiyorum. Öneri: Tohum toplarýnýn hazýrlanmasýndan bahsedebiliriz.SORU: Tohum toplarýnýn hazýrlanmasýndan çok örneðin benim yapadýðým yerde bunlarý çimlendikten sonra yapamalarý için ne yapmak gerekiyor? Döngüyü anlamak istiyorum. Her sene toplarý yeniden ekecek miyiz?PANOS MANIKIS: Ýsterseniz tohumdan baþlayalım. Diyelim ki kýrsalda ufak bir araziniz var ve orada çiftçilik yapmak, sebzenizi, meyve aþaclarýnýzý yetiþtirmek istiyorsunuz. Bu durumdaki insanlara her zaman yüzde 10, yüzde 80, yüzde 100 doðal tarým uygulamanýz önemli deðildir konu bu deðildir diyorum.Her þeyden önce benim doðal tarým en iyi bilen veya iyi bilen birisi olduðumu düþünmeyin, bu büyük bir yanlýþ olur çünkü bu, o kiþi doðayý iyi bildiðini düþünmek olur ki bu büyük hata olacaktýr.Yeni bir yere baþladýðým zaman önce bu his oluyor içimde: "ben burada ne yapmam gerektiðini bilmiyorum". Fakat niyetim þu üç temel sorunu çözmek:• Erozyon,• Toprak verimliliði ve çepitliliðin uyumunu bir yapam sürmesi,• Hastalýk ve böcek olmamasý.Eðer ben baþtan bu boþ arazide, aþaclarý burada, sebzeleri þurada yetiþtireceðim diye bir tasarým yaparsam bu Permakültür olur. Fakat tohum toplarý yapýp, bunlarý içine her türlü tohumu koyup saçıðým zaman tasarýmý doða yapýyor doðal tarým tekniði oluyor. Permakültür ve doðal tarým arasýndaki en temel fark budur.Doðal tarým tekniðinde olaylara doða karar veriyor benim insan aklým, bilgim karar vermiyor. Þeftaliyi þuraya, armudu þuraya dikmeliyim diye bir karar almýyorum. Her bir bitki nerede büyüyeceðini kendisi seçiyor. Yani eðer sadece tohum toplarýný kullanarak doðal tarým yapmak istiyorsam elimde çok çepitlilikte tohum olmasý gerekiyor. Bazý durumlarda kanunlar orman aþaclarýnýn haklarý olduðu bir arazide sadece aþaclarýn yetiþmesine izin veriyor. Bu sorunun üstesinden gelmek için akasya çepitleri, sedir aþacı, akþaaþaç gibi süs aþaclarý kullanabiliriz.Eðer organik çiftçilik doðal tarým çiftçiliðine geçmek istiyorsak baklagiller önemli bir yer tepkil ederler. Kompost ve hayvan gübresi kullanmak istediðim zaman çok fazla ip yapmam gerekecek. Mesela A.B.D.'de kurumuþ aþaclarý kesip, öðütüp, parçalayýp satýyorlar. Bu uygulama benim arazimin topraðý için olabilir ama orman arazisinin topraðý için çok kötüdür. Ýnek, tavuk, keçi gübresinde de benzer sorunlar var. Örneðin 1 inek yetiþtirmek için 1 hektar alan gerekir. Oysa ayný alanda 10 keçi ya da 100 kiþi için yiyecek yetiþtirilebilir. Elbette verimliliði artýrmak için hayvan gübresi kullanabiliriz, fakat daha geniþ bir perspektifle baktýðýmýzda bu tohum açýsýndan o kadar da verimli deðildir. Yapay gübre ya da hayvan gübresini toprakta kullandýðýmýzda en basit anlamý ile topraktan kazandýðýmýzý topraða vermiþ oluyoruz. Fakat hiçbir zaman verimli bir toprak elde etmiþ olmuyoruz. Bu yüzden de her yıl yeniden bol miktarda gübre eklememiz gerekiyor. Her yıl giderek artan toprak verimliliði saðlamanýn tek yolu toprak üstündeki çok çepitli ve zengin bitki örtüsüdür. Tabii çok çepitlilikte meyve aþacı ve sebze söz konusu olduðu zaman ipin içine veya hastalýk sorunu da girecek. Busorunlar baþladýðýnda, kimyasal-modern tarým yapýyorsam kimyasal ilaçlar, organik tarým yapýyorsam organik ilaçlar kullanacaðým. Peki, ne yapýyorum, bu ilaçlarý almak için para, kullanmak için vakit harcýyorum. Doðal tarýmda ise böcek sorununu çözenin yolu çok geniþ bir çepitliliðe sahip olmaktýr. Bir yerde mono kültür uygulanýyorsa o zaman baþýnýz aþkýyacaktır demektir. Yine aklýnýzda orayý tasarlariken kuru yerlerde þunlarý, daha nemli yerlerde þunlarý yetiþtireyim dediðiniz zaman yine sorun yapayacaksnýz.Þimdi bir bitki listesi yazabiliriz ama bu sizin birebir takip edeceðiniz bir rehber, kýlavuz anlamýna gelmiyor. Ýþinizi kolaylaþtırmak için genel olarak doðal tarýma nasýl baþlarýz, ne kullanýrýz gibi konularla ilgili bir fikir vermek için bahsedeceðim.Meyve aþaclarýnýn tohumlarý her zaman gölgede kurutulur, güneþte kurutursak içindeki su buharlaþýr. Gölgede kuruttuktan sonra depolayýp daha sonra tohum toplarýnda kullanabiliriz. Fukuoka'nýn kitabýnda Moripima isimli bir akasya türünden bahsediliyor aslýnda Latincesi Acacia Mollissima. Japon dilinde 'l' harfi olmadýðý için bu þekilde telaffuz etmiþ. 0 dereceye kadar olan sýcaklýklarda büyüeyebilen bir bitkidir. Ilýman iklimlerde Mimosza gibi baþka akasya türleri de yetiþtirilebilir. Bu türlerde azot baðlama tabir edilen, köklerindeki nodüller ile aldýklarý güneþi azot olarak topraða verebilecek bir kök sistemine sahipler ve bu þekilde topraðý zenginleþtirirler. Dolayýsý ile akasya tohumlarý, tohum toplarýnda mutlaka kullanýlmasý gereken bir türdür. Mesela Latincesi ElaeagnusPungens olan Ýðde'de topraðý çok zenginleþtiren ve meyve veren bir aþaçtır. Týbbi faydalarý oldukça çok olan Ippophaes. Farklý akþaaþaç türleri ve her daim yeþil kalan her türlü bitki. Her daim yeþil bitkiler kýbýn ýsýýý yükseltmeleri açýsýndan çok önemlidir, benim bahçemdeki mandalinalarýn ve portakallarýn yetiþmesindeki sır bu. O yüzden bunlarýn varlýðý önemlidir. Sec

ađacý, Manolya, baharda ilk yenilen, önemli bir tür olan Yenidünya ve her türlü meyve ađacý, çeşitlidir. Bu tohumların hepsini karýptýrabilirsiniz. Ayrýca mevsimlik sebzelerden çok geniþ çeþit. Tohumlamayý sonbaharda yapmamýzýn çeþitli sebepleri var. Mesela nisan ve ekim aylarý arasýnda neredeyse hiç yađmur olmayan Güney Yunanistan'da çeþitli kereler baharda da tohumlama çalyþmalarý denedik. Bitkiler tomurcuklanýp, filizlendiler fakat ýsý sonradan o kadar arttý ki çiçek açýp, üreyebilecek duruma gelemediler. Hemen hemen her mevsim az ya da çok yađýp alan yerlerde bütün tohum türlerini kullanarak ilkbaharda tohumlama çalyþmasý yapabilirsiniz ki o durumda bile hâlâ risklidir. Meyve ađacý tohumlarý, bahsettiðim süs ađaçlarının tohumlarý ya da ormanlýk ađaç tohumlarının tohumlanmasý için kuru ve soðuk bir ortam gerekiyor. Bu ađaç tohumları tomurcuklanmalarý aylar sürüyor. Dolayýsýyla bu çalyþmayý sonbaharda yapmak daha avantajlý olacaktır. Bahsettiklerim bir doðal tarým çiftliði içindi, siz kendi bostanýnýzý yapmak istiyorsanız tabii ki, ilkbaharda sadece sebze tohumlarından böyle bir çalyþma yapabilirsiniz. Sonbahar sebzelerine gelince, ýspanak, roka, pazý, ýlýman iklimlerde kýrmýz pancar, bezelye, bakla, her türlü turp (kýrmýzý, siyah, beyaz, uzun, Japon), havuç, hindibað sayýlabilir. Ayný zamanda yeþil gübre oluþturacak bitkileri, alfaalfa, fið, burçak gibi farklı yonca türlerini, nohut, mercimek, yabani bakla gibi baklagilleri, çavdar, buðday, arpa gibi tahýllarý yani bütün kýp tohumlarını da ekleyebilirsiniz. Bunlarla tohum toplarý yapýp mümkünse güneþ altýnda kurutursunuz, böylece daha hýzly kururlar. Yađmur sezonu baþlamadan tohumlarý saçarsýnýz, bunun sebebi de yabani otlardan önce boy atmalarý için fýrsat yaratmak. Tohum toplarýný attýktan sonra gözlemeye baþlýyoruz. Eðer bu tohumlar bölgeye uygunsa zaten boy atacaklardýr. Bir kýsmý ise hiç tomurcuklanmayacak, bir kýsmý tomurcuklansa da yađmursuzluktan veya diðer koþullardan ölecekler. Ama boy atmayý baþaranlar yýllýk bitkilerden olacaktır. Bu bitkiler yeri kaplayacaklar, ýsýda azalma olacak ve nem artacaktır. Böylece meyve ađaçlarının ve diðer ađaç türlerinin de boy atmasý için uygun koþullar saðlanmýþ olacaktır. Eðer sadece meyve ađacý tohumları ya da belli tohumlarý yaparsanız baþarýsýz olur. Ýpte bu yüzden her þeye bütüncül bir bakýp açýp yaklaşmak önemlidir. Eðer 100 metrelik ađaçlar elde etmek istiyorsanız o zaman bu ađaçların yarý 70 metrelik ađaçların olmasý lazým, 70 metrelik ađaçlar istiyorsanız, 30 metrelik ađaçlar lazým þekilde katmanlý düþünmemiz gerekiyor. Çalyþlar, yýllýk bitkiler, mantarlar, bunların her birini hatta en ufak þaþam biçimlerinin bile bu sistemde taþýdýðý bir önem var. Mesela çok kuru ve hiç hayat olmayan bir alanýmýz varsa tohum toplarýnýn içine biraz da gübre karýptýrabiliriz. Sýrf yabani bir hayat baþlatmak için ona biraz destek verebiliriz. Yýllýk bitkileri de, meyve bahçelerini de, daðlýk bölgeleri de ađaçlandırmak için ilkeler aynýdır. Bu felsefenin doðruluðuna inanan insanların yaklaþýmý bu þekilde ve onlar en tembel yolu seçen insanlar. Ađaç dikmeyi tercih edeceklerin kuru iklimlerde þu ađacý, ýlýman iklimlerde bu ađacý dikmemiz gerekiyor gibi bilimsel bilgilere ihtiyaçlarý vardýr. Ekin Sapý Devrimi'nde hiçbir tasarýmdan bahsedilmiyor ama Fukuoka'nýn diðer kitaplarında bahsediliyor. Yeni kitap Türkçeye çevrilmiþ, hazýr, birkaç ađaç içeriğinde çýkacak. Genel bir fikir vermek istersek su kýtlýðýna, susuzluða en dayanýklý türler mesela nar, kayýsý ađacý, badem ađacý, muþmula ki ayný zamanda saðlam ve hastalýða dayanýklý bitki meyveleri de Kasým-Aralýk aylarında vücudu ýsýtýyor. Baþka bir ađaç Jojoba, zeytine benziyor, hastalýklara dayanýklý ve meyvesi çok lezzetli. Diðer bir olasýlýk Ýncir ađacý. Akasyaların bir türü susuz büyüyebiliyor. Ayný þekilde zeytin, üzüm. Burada anahtar, susuz yetiþmesini kolaylaþtırmayı açýsýndan, tohumdan büyüyen tohumlar kullanılmaktadır. Ýpin sýrrý þudur; eðer fide yetiþtiriyorsanız ve kökleri yana doðru uzuyorsa onlar laboratuvar gibi bir ortamda yetiþmiþ demektir ve doðal ortama uyum saðlamaları zor olabilir. Kökleri aþađýya doðru uzuyorsa bu doðal tarýmda kullanýlabilecek bir fide demektir. Ýncir ve nar doðrudan daldan büyüyebilir. Kuraklýða dayanýklý bir diðer meyve de ayvadýr. Toprak yýldan yýla baklagillerle, yeþil bitkiler ve akasya gibi ađaçlarla zenginleþeceði için daha az suya ihtiyaçları olacaktır. Bitkiler birbirlerine ne kadar yakýn olabilirlerse o kadar iyidir. Bundan korkmamalýsýnýz. “Tohumlarý iþte þu kadar aralıklý olsun” gibi ve benzeri þeyleri düþünmeden atabilirsiniz. Tabii ađaçların altýnda yeþil zemin örtüsünü unutmayýn. Ýpte doðal tarým çiftliði baþlatmanın yolu budur. Yarýn bostanla daha ayrıntýlý olarak konuþacaðýz. Eðer suyunuz varsa elbette her þeyi yetiþtirebilirsiniz ama biraz önce verdiðim örnekler daha çok suyu az olan yerler içindi. Tohumdan yetiþen meyve ađaçlarının verdiði meyveler de çeþitli boylarda, renklerde ve þekillerde olacađý için ticari olarak baþarýlý olmayabilir ama aileniz için kullanabilirsiniz. Eðer ticari olarak yapmak istiyorsanız belki aþýlamanýz daha uygun olabilir. Bu þekilde doðanın yaptýðý gibi biz de yeni tür yaratabiliriz. SORU: Peki ceviz? PANOS MANIKIS: Cevizler kuru yerde yetiþmez. Eðer badem ekiyorsanız ektiðiniz badem sertse, kolayca kýrýlmýyorsa ondan çýkan badem zaten doðru bir badem olacaktır aþýlamaya gerek olmayacaktır. Eðer yumuþaksa onu aþýlamanýz gerekebilir. Kabuðu yumuþak olan bademler ki tırnaðýnýzın ucuyla bile kýrabilirsiniz, yabana kaçacaktır. Kayýsý ađaçları da öyledir, eski türler daha çok ana ađaçlar gibi olacaktır. Meyvelerinin yüzde 60-70'i ana ađacýnkilerle ayný olacaktır. Yeni türler ise daha geliþmiþ olacak ve deðiþik boyutta meyve verecektir. Malta eriði için de durum aynýdır. Bu meyvenin çekirdeðini de meyveyi yedikten hemen sonra atsanýz bile bir iki ay içinde büyüyecektir, ayný þey kayýsý için de geçerlidir. Eðer yeni baþlayacađýmýz yerde bir örtü veya ot varsa onu doðrudan kesip kesmemek size kalmýþ. Ýlk baþta hiçbir þey yoksa doðrudan tohum toplarý ile baþlayabilirsiniz. Zemindeki örtüyü tutabilirsiniz ama otlar çok yüksekse yeni çýkan filizlerin pek þansý olmaz, bu yüzden zayıflatmak için biçmek gerekir ama zemin yeþilse ilk önce tohumlarsýnýz sonra kesersiniz. Bu þekilde tohumlar daha kolay yeþeriyor. SORU: Egzotik türlerle ilgili yaklaþýmýnýz nedir? Yerel bir çeþitlilik mi yaratmaya çalyþýyorsunuz? Dýþarıdan aldýðýmýz türlerle desteklerken nelere dikkat etmemiz

gerekiyor? PANOS MANIKIS: Bahçeden başlayalım bu soru ile ilgili olarak. Pratik olarak bunu bilmemiz gerekiyor: Sebzelerin hepsi dünyanın her yerinde var, mesela domates, patlıcan, patates. Meyve ağaçlarına gelirse portakal ve mandalina Çin'den gelir, kayısı Ermenistan'dan, peftali, üzüm İran'dan yani Pers bölgesinden ki aslında pek çok meyve bu bölgeden gelir. Bu ağaçlar binlerce yıldır dünyanın her yerinde yayılıyorlar dolayısıyla ben bunları bir tehdit olarak görmüyorum. Meyve ağaçları ve sebzeler için geçerli tabii bu söylediklerim. Pimdi gelelim daha hassas bir konu olan dağlarda tohum atma çalışmasına. Bu konuda ekolojistlerden bile çok ciddi tenkitler aldım. Pek çok kişi genel olarak bu yöntemle karşı çıktı. Eğer Avustralya'ya gider ve her türlü tohumu ekersek sorun yaratırız çünkü burada yayılıyorlar, mesela atlar gittiler yayıldılar, aynı şekilde tavşanlar da. Bunun sebebi ise doğanın orada dengesini kaybetmiş olmasıdır. Eğer hazırladığımız tohum toplarında çeşitliliğe dedersek bir türün diğer bir türe baskın çıkmasını engellemiş oluruz. Yıllık aslında bakarsanız bitki nereden geldiğini bilen çok az insan var yani yerellikten bahsediyorsak bu konudan söz edebilecek çok az kişi var. Fakat Yunanistan'da biz bilim insanlarıyla beraber çalışma yapabilmek için ufak bir taviz vermek durumunda kaldık. Çok sayıda yıllık bitki ve önemli miktarda da yerel çeşitlerin kullanılmayı kabul ettiler. Benim fikrime göre bir sorun yaşanmazdı. Tabii ki kullanılmayan kaçınılmaz birkaç bitki vardı. Biri Heavens Tree denilen Aylandız, çünkü yayılmayan bir ağaçtır. Evlerin üzerinde bile çıkar. Bir diğeri Okalipüt, bu bitki toprağın verimliliğini yok eder, Portekiz'de büyük sorun yarattılar mesela. Benim fikrime göre çam ağaçları da büyük sorun çünkü bu ağaçların olduğu yerde başka ağaç hatta canlı olmaz. Çam ağacı yerde sadece çam ağacı olur. Dolayısıyla ile bu üç ağaçtan kaçınılı. Onun dışında hiçbir ağaç sorun yaratmaz. SORU: Kullandığınız tohumlarda yerel kullanımlar bile daha sağlıklı, ticari olmayan tohumları kullanmaya dikkat ediyor musunuz? PANOS MANIKIS: Normalde biz tohum açısından da kendine yeterli olmaya çalışıyoruz. Tabii çok geniş alanlara tohumlama çalışması yapılacağı zaman biriktirilen tohum almak durumunda kalıyoruz. Onlardan standart tohum istiyoruz. Belki de bunlar insanlara ait olan fakat bir şekilde büyük biriktirilen eline geçmiş tohumlar. Üzerinde standart tohum yazan metal kutuların içinde bize ulaştırıyorlar. Biz hibrid veya GDO'lu tohum istemiyoruz standart tohum istiyoruz diyerek onlara da bir mesaj vermiş oluyoruz. Elbette kendi tohumumuza sahip olmamız en iyi durum. Fakat bazen geleneksel tohumlar bile belli bölgelerde işe yaramayabiliyor. Bunu deneyerek görmeliyiz. Böyle durumlarda tohum satın alıyorsanız kendi çiftliğimizde bunları yetiştirip elde ettiğimiz tohumları kullanabiliriz. Dolayısıyla ile tohum konusu çok önemlidir. Eğer kendi tohumumuz olmazsa, sürekli bir peylere ihtiyaç duyar para harcamak zorunda kalırız. Hiç bilmediğimiz tohumları kullanmak durumunda kalırız. Mesela sebze tohumlarının filizlenip, filizlenmediğini kontrol edebiliriz ama ağaç tohumlarının kontrol edemezsiniz. Eski tohum mu taze tohum mu bilemezsiniz. Ne kadar çok kendi tohumunuza sahip olursanız o kadar ne elde edeceğinizi bilirsiniz. Atina'da her birkaç ayda bir etkinlikler düzenliyoruz, behinde insanlar bu tür konulara meraklı ama kırsaldakilerin pek umurunda değil. Kıbın 40-50 kişi parayla, yiyeceğimizi getirip toplanıyor kamu bahçelerinden, fidanlıklardan tohum topluyoruz. Meyve yerken tohumları atmayın artı. Aynı zamanda Japonya'da bulunan iki biriktirici biraz Fukuoka çalışmalarına saygılarından biraz da ticari kaygılarından dolayı, ticari olarak kabul görmeyen, 2. veya 3. yılında olan tohumları özellikle Fukuoka'nın tekniklerini uygulayan kişilere veriyorlar. Bunlar zaten kendilerinin kullanmayacakları ve imha edecekleri tohumlar. Bu tohumları savaş sonrası Yugoslavya'da ve Afganistan'da kullandık. Burada fikir tabii ki insanların kendi yiyeceklerini üretip kendi kendilerine yeterli olmalarıydı. Kendi gıdanızı yetiştirip kendi kendinize yeterli olduğunuzda sağlıklı açılarından da kendi kendine yeterli duruma gelirsiniz. Gıdanız, suyunuz, havanız temiz olduğunda sağlıklı da olursunuz ve ne bir guruya ne bir efendiye ihtiyaç duymadığımızı, tüm bilgilerin önümüzde olduğunu kendi kendimize her anlamda yetebildiğimizi görürüz. SORU: Yeni bir bahçeye bakarken asgari kaç bitki türü gerekir? Fukuoka'nın Zen'e yakınlığınız sizin için de geçerli mi? PANOS MANIKIS: Pek çok kişi bu soruyu soruyor. Gerçek ne Budist, ne Hıristiyan ne de Zen'dir. Her şeyi olduğu gibi görmek kabul etmek, isim koymamaktır. Bu Zen'e yakın ama bir adım uzakta. Fukuoka 25 yaşında aydınlandı zaman Zen Budizm hakkında hiçbir şey bilmiyordu. Doğal tarıyla ilgili eminim İsa'nın da Muhammed'in de sözleri vardır. İncil'de bir pasaj vardır. Cennetin kapıları tohum ekmezler, biçmezler ve tanrı babalarına güvenirlere. İşte bu doğa tarımı (gülerek) Yeni doğmuş bebek de doğa tarımı gibidir. Ebeveynlerine tek kelime etmeden ne söyler? "Size güveniyorum, lütfen büyümeme yardım edin". Hayat sigortasına, çalışmaya editime gerek yok. Sorunun devamına cevap ise 30 çeşit olsun 40 çeşit olsun herhangi bir sayı yoktur. Size bağlıdır. Ne kadar çok çeşit olursa o kadar iyidir, ne kadar çok tohum toplu olursa o kadar hızlı ilerleriz. SORU: Tohum konusunda yerele önem verdiklerini, yerel yetmezse genetiği ile oynanmamış yerele en yakın tohumla çalıştıklarını söylediler. Ama kendi çiftlikleri çevresinde başka çiftlikler var. Onların kullandıkları doğru olmayan tohumların kendi arazilerini etkilemesini nasıl önüyorlar? Nasıl denetliyorlar? PANOS MANIKIS: Her ne kadar benim mekânım kimyasal çiftlik okyanusundaki ufak bir ada da olsa hâlâ kendi kendine yeterli bir bitki ve hayvan topluluğu olarak hayatını sürdürabiliyor. Bin metrekarelik bir alan bile her şeyi yetiştirmek için kullanılabilir. Elbette ki havadan ve yer altından pek çok kötülük gelebilir. Ben kendi bahçemde sınırlara çok yüksek ağaçlar diktim. Bunlar rüzgarkıran görevi gördükleri gibi aynı zamanda insanların kullandıkları kimyasallardan da koruyorlar. Fakat yeraltından gelen su kirli. İşte bu yüzden de adım adım tüm sulama faaliyetini durdurmaya çalışıyorum. Geçen sene suyu temizlediler. Biz de bu yıl organik ve doğal çiftçiler buluşması

düzenledik. O toplantýda belediye ve bölge başkanlarına kimyasal çiftçiliğin artýk bittiğini, geleceğinin olmadığını söyledim. Çiftçiler topraklarından vazgeçiyor, ürünleri için para alamıyor Yunanistan'da kanser oraný çok yüksek mesela. Değipimler yavaş oluyor ama bu yaşananlardan dolayı mesaj almýb durumlar. Sadece kendi çiftliğimizi değil olayları genip ölçekte düpünmen gerekiyor. SORU: Set yapmak için genelde Kavak ağacı tercih ediyorlar. Bu setler konusunda özel bir çepidi tavsiye ediyor musunuz? PANOS MANIKIS: Cyprus tree, Selvi ağacı kullanýlabılır. Bize her daim yeşil ağaçlar gerekiyor, aksi takdirde kıpın yaprak dökecekleri için etkisiz kalacaklardır. Kavak ağacıný tavsiye etmiyorum çünkü toprađý yok eder. Bir diğer seçenek Thuja Orientalis yani Dođu Mazýsý rüzgarkýran görevi görebilecek bir bitkidir. Defne olabilir. Tabii ki yine tek tür önermiyorum, monokültür olduđu zaman ağaçlardan biri hastalanýrsa hepsi ölür. Her bir ağaç da her daim yeşil kalan Laurocerasus yani Karayemiş. SORU: Bu rüzgarkýran ağaçlar zamanla büyürse ve alt kısymları boş kalýrsa bu setin önüne biraz daha alçak bir ağaç sırası düşer miyiz? Tek çizgi yeterlidir. Arazi çok büyük ve rüzgárlýysa çiftliğin ortasına bir rüzgarkýran yapýlabılır. Mesela Kivi ağacı rüzgára karşı çok hassastýr. Rüzgarkýran olarak çalırları da kullanabiliriz. Viburnum (Kartopu çiçeđi), kuşburnu, Japon malta eriđi, ýlýman iklimlerde çepit akasya türleri, her daim yeşil olma özelliđi ile gülibrişim kullanýlabılır. SORU: Çok fazla su ve killi durumlar için önerileriniz nedir? Çiftlikte organizasyon olmadýđıný söyledi, biz derken kimleri kastediyor? Ailesini mi, kendi küçük çevresi mi? PANOS MANIKIS :Nerden biliyorsun organizasyon olmadýđıný? (Gülerek)Dođal tarýmıda iyi kötü, dođu batý gibi şeyler yok. Sadece yapılan ve yapılmayan var. Vakti zamanýnda baharda tohumlama yapıp ve bir sürü sebze yetiştirmiştim. Sonra da unuttum. Burası çok çamurlu bir yerdi. Çiftliğin uzak bir yerinde olduđu için sık uğramazdým. Birkaç ay sonra yolum oraya düştü. 2 kiloluk lahanalar, kocaman ayçiçekleri vardı. Tarým bilimine göre çamurlu arazide bu bahsettiklerimin yetişmemesi lazýmды. Açıkçasý ben de çok şapşapmıştým. Dolayýsý ile kuru, çamurlu, vb. bunları unutup olabildiğince çepidi kullanmak en iyisi.Organizasyon olmamasý işine gelirse, hızlı bir cevap vermeye çalışıcađým. Tohum toplarıný ilk kullanmaya başladýđýmıda iki üç seferden sonra birisine dedim ki hektar yerine 100 hektar yapalım çünkü 5 hektarla hiçbir şeyi deđiptiremeyiz. Yanýmıdaki kişi de paramız ve tohumumuz yok, bu mümkün deđil dedi. Ben de Fukuoka'ya bir telefon açtým ve dedim ki, "Fukuoka ben 500 hektara tohum toplu çalışması yapacağým"aslında 100 hektardı (gülerek), bana hemen cevap verdi: "Ne güzel! Hemen geliyorum". O sırada kemikleri ile ilgili bir sorundan dolayı tekerlekli sandalyedeydi ve 85 yaşındaydı. Valiye gittim ve dedim ki, "Çok meşhur bir adam geliyor ve biz 500 hektarlık bir alanı tohumlayacağız". O da bana kaç para gerektiğini sordu, böyle bir şey kaç çýkar diye hiçbir fikrim olmadýđından 20.000 Euro gibi bir rakam attým. Adam bizim paramız yok ama sosyalist hükümetle bağlantýsý olan birini tanýyorum dedi. Bu kişi belediye başkanýydý, ofisine gittik, dedi ki, "Sen sonra gel ben sana 30.000 Euro vereceđim ama tek bir koşulum var, yarýndan itibaren bu etkinlikle ilgili yazılı ve sözlü basýnda çıkacak tüm haberlerde organizasyonu benim üstlendiđimi söyleyeceksiniz". Dýşarı çýktýđýmıda çok sinirliydim ve arkadaşýma beni niye buraya getirdin adam politikacı ve bir sonraki seçimlerde tekrar seçilmek istiyor ama bizim bununla hiçbir alakamız yok dedim. Sonra arkadaşlarımy telefonla aradým ve dedim ki her birimiz 300 Euro verecek. Birkaç hafta içinde 6000 Euro toplamıştým. Sonuçta olan şeydu, Fukuoka geldiğinde, "500 hektar iyi de 10.000 hektara ne dersin?" dedi, bu arada abartmýyorum, birebir harfiyen gerçeklerden bahsediyorum. Herkes beş para olmadan böyle bir işe giriştiđimiz için deli olduğumuzu düpünüyordu. Sonuçta dü her yerinden, Brezilya'dan Avustralya'dan Japonya'dan Avrupa'dan 3000 gönüllü -nasıl geldiler, nereden çýktýlar bilmiyorum ama- geldi. Öyle anlar oldu ki dört dilde aynı anda çeviri yapılyyordu. Bu gezegendeki en genip tohumlama çalışmasıny organize ettik. Ama bana sorarsan kimin organize ettiđini bilmiyorum, hayat örgütledi. Ben süreklili Fukuoka'nýn ve bizi çevreleyen gazetecilerin yanýndaydým. Kimseyle ilgilenilecek durumda deđildim ama yüzlerce kişi bir şeyler yapıyordu. Bu da bana bir şeyleri harekete geçirenin kalp, yürek olduğunu bir kez daha gösterdi.Para bazı şeyleri somut hale getiriyor belki ama olayları devindiren kalptir. Ýsim vermek istemiyorum ama bu etkinlikle ilgili çok tanýnmış ekoloji örgütleri bize çok kızdýlar hatta mahkemeye vermekle tehdit ettiler. Sebebi ise tohumlamada egzotik bitkileri kullanmamızdı. Tabii onların asıl meselesi "örgüt bile olmayan bu insanlar böyle büyük bir organizasyonu nasıl yaptýlar?" idi Hayatta anladýđým bir şey var; hepimiz potansiyel bir tanrıyız ve bunu her birimiz fark ettiđimizde dünyayı deđiptirebiliriz. Örneđin burada ki 50 kişi, daha fazlasına gerek bile yok, Türkiye'de dađlarda tohum toplu çalışması yaparsanız cennete döner.Bence hayat gerçek bir mucizedir ve güzeldir. Ýçimizdeki bu potansiyel tanrı gücüne inanýrsak her şey mümkündür. Sizinle en çok paylaşmak istediđim şey budur. SORU: Panos'un aklýndan zoru mu var? Neden böyle şeylerle uğraşmayı seçmiş? PANOS MANIKIS :Derinden kavradýđým bir şey var, sen ve ben iki ayrı şey deđiliz.Kuşlara, doğaya ne oluyorsa ya da diğer insanların babına ne geliyorsa, aynı şey bana da oluyor, benim de babıma geliyor demektir.Sabah kalktýđınýzda biri size neşeyle günaydın dediğinde sizin de keyfiniz yerine gelir. Eğer iki bölüm olmuş biriyle karşılaşırsanız, onun acýsýnı siz de bütün kalbinizle hissedersiniz. Ben kişisel kurtuluş ya da kişisel aydınlanma diye bir şey olduğuna inanmýyorum. Eğer bir insanođlu bile acý çekiyorsa bir şeyler yapmak gerekir.Ernest Hemingway'ın Çanlar Kimin için çalışıyor adlı eserinin girişinde şöyle der: "Her bir insanođlunun ölümü, insanlık için bir kayıptır. Bu yüzden çanlar kimin için çalışıyor diye sormayın. Çanlar sizin için çalışıyor" … Ben buradaki “her bir insanođlu" sözünü “her bir

canlý” olarak düpünüyorum sadece. Tohum Topları Yapımı Plastik bir leçen ve elenmiç -mümkü toz halinde- kil alıyoruz. Toz halinde kili tuçla fabrikalarından kolaylıkla ve ücretsiz temin edebilirsiniz.3 ana çeçit kil vardыр: Kyrmyzy, Sarы, Beyaz.Kili, tarladan aldыysak elekto geçirip inceltmemiz gerekir.Killi toprağın kalitesini anlamak için, ufak bir top yapıp kuruttuktan sonra bir bardak suya atıp ne kadar sürede çozüdüğüne bakabiliriz. Ne kadar uzun süre dayanырsa o kadar sağlam ve ip gürür demektir. Bu basit yöntemle hangi toprağı kullanacağıy karar verebilirsiniz. Ama zaten elinizde tek bir çeçit varsa yapacak bir çey yok, onu kullanın.Sonraki adым, kil, su ve tohumlarınыzy karыptырıp yođurmaktыр. Bir öç (bardak, kavanoz, kap) farklı çeçit tohum karыbымна 40 öç killi toprak koyuyoruz. Su ekleyip yoğuruyoruz. Aynı çocukken oynadыđымыз oyun hamurları gibi… Küçuk parçalar koparıp top yapıyoruz. Toplar çocuk boylarında olabilir. Bu basit olan yöntem. Bir de sosis gibi rulo yapıp dilimlere ayırdыđымыз diğer yöntem var. Dilimlemek için pratik yöntem olarak; dikdörtgen çeklinde hazırlayacađınыз tahta bir kasnağın kısa kenarlarına yaklaыık 2 cm aralıklarla çakacađınыз çivilerden uzunlamasına tel gerin. Yaptыđыныз sosisi biraz yukarıdan bu tellerin üzerine bыrakын, düperken dilimlere ayrılacaktыр. çok sayıda tohum topu yapmak için en hыzly yöntem bu. Tabi ki bыçakla ya da sert bir telle de dilimleyebilirsiniz.(Sosisten yapılmыları göstererek) Bunlar daha zor köpullarda, kurak ya da dağlyk alanlar için daha uygundur. Sebze bostanınızda, çiftliğinizde ya da bahçenizde yuvarlak olanları tercih edebilirsiniz.Daha önce söylediğimiz bentonit, fiber lif, Hindistan cevizi lifi, koyunyünü gibi malzemelere çiftliklerde veya bostanlarda gerek duymuyoruz; bunlar daha büyük arazilerde gerekli olabilir.Tohumlarla ilgili bir istisna; Fasulye, nohut, bezelye gibi baklagillerin tohumlarını kullanmadan önce bir süre suda bekletiyoruz. Mercimek gibi küçuk olanları yarым saat, bakla ve nohut gibileri 2 saate kadar bekletmemiz yeterli. Eđer bunu yapmazsak tohum toplarını patlatabilirler. Bunlar nadir istisnalar. Diđer tohum çeçitlerinin hemen hemen hiçbirini suda bekletmeye gerek yok.Badem, ceviz gibi büyük tohumlar için daha farklı bir yöntem kullanıyoruz. Bu tohumları küçuk boy bir çimento karыcyda karыptырarak kil ve suyu yavaç yavaç ekliyoruz ve burada top haline getiriyoruz. (çok sayıda top yaparken, kiraz çekirdeğinden büyük tohumlar için, bu tohumlar dilimlenme sыrasыnda zorluk çykaracağı için bu yöntemi kullanıyoruz.)Tohum toplarını ekmeden önce günepte kurutuyoruz. Eđer yakын zamanda yağmur yağacağını biliyorsak toparы tamamen kurumadan –taç gibi olmadan- da ekebiliriz. Ama mutlaka, ezilip parçalanmayacak kadar sertleçmiç olmalыlar.Saklama köpulları: Eđer tohum toplarını saklamak ve daha sonra –örneğin yazın yaptыđыныз tohum toplarını Ekim ayında- ekmek istiyorsanız birkaç tane tohum topunu kыrıp için tohumun kuruyup kurumadыđını kontrol etmelisiniz. Mutlaka kurumup olmalыlar. Sadece kilin kurumup olmasы yeterli değil, tohumlar da kurumalı. Yoksa soğuk veya rutubetli depolarda çurüyebilirler. SORU: Tohumları ne kadar süreyle saklayabiliyoruz ve ne sыklыkta ekmek gerekir?PANOS MANIKIS: Tabii ki en iyisi, toparы mümkün olan en kısa sürede kullanmaktыр. 4-5 aydan fazla bekletmemekte fayda var. Bekleme süresi uzarsa çimlenme oranы düper.Ne kadar sыk eksek o kadar iyidir. Büyüme ve ormanlaçma o kadar hыzly olur. Ama tabi bostan yapacağınız çok daha azы yeterlidir, yoksa baça çykamazsınız. SORU: Hangi tohumları ne zaman ekmeliyiz?PANOS MANIKIS: Sonbahar sebzelerini biçmeden önce, bir sonraki sezonun toplarını ekiyoruz. Ve her zaman rotasyon sağlyyoruz. Toprak hiç ekinsiz kalmamalı. SORU: Bir bitkinin kendi tohumunu döküp kendi kendine çimlenmesini gözlemlediniz mi?PANOS MANIKIS :Tabi. Sыklыkla. Eđer her 1 veya 2 m²de tek bir bitki bыrakырsanыз devam etmesi için, bunlar geliçip yayılacaktыр. Soru: Soğanlı bitkilerde nasыл oluyor?PANOS MANIKIS: Aynı durum onlar için de geçerli. Eđer patates, soğan gibi bitkilerin bir kыsmını toprakta bыrakырsanыз büyümeye devam edeceklerdir. Ama küçuk bir soğan veya patatesi de tohum toplarının içine koyabilirsiniz. Her çeyi koyabilirsiniz bu toplara! SORU: Ceviz tohumunu 3-5 cm derine gömdüğümüde çykыyor, tohum topu uygulamasыnda yüzeyde bыrakыyoruz, bu ne fayda sağlyyor?PANOS MANIKIS :Tohumlar toprağın yüzeyinde daha iyi çimlenirler çunkü oksijen alabilirler. Gömek zorunda olduğumuzu düpünemek bir hatadı. Dođada da böyüe olur zaten. Tohumu gömek için bazı bilgilere sahip olmamız gerekir. Ne kadar derine gömmemiz gerektiği gibi. örneğin gereğinden fazla derine gömülürse, çimlenemeyebilirler veya sararıp güçsüz çykabilirler. SORU: çok küçuk tohumlar için yapmak gere bir çey var mı?PANOS MANIKIS :Havuç, maydanoz, kereviz gibi bitkilerin çok küçuk olan tohumları zor çimlenir. Bu tohumları 48 saat suda beklettikten sonra, 3-4 saat kadar günepte kurutup tohum toplarına katarsak en hыzly çekilde çimleneceklerdir. Aksi halde çimlenmeleri için 2 ila 4 hafta beklememiz ve sürekli su vermemiz gerekir. 1/40 öçek bu tohumlar için de geçerlidir.Hыzly büyüyen sebzeler boylandыkları zaman yarattыkları gölge ile daha yavaç büyüyen sebzelerin çimlenmesine destek olurlar. Profesyonel bir çiftçiyeniz ve tek tip ürün yetiçtirmek istiyorsanız her bitkiyi ayrı yerde yetiçtirebilirsiniz ama mutlaka rotasyon yapmalısınız ve her hasattan önce bir sonraki ürünü ekmiç olmalısınız. Bu döngü çok önemlidir. hayvanlar tohumları baçka yerlere taçıyabiliyorlar, bu konuda bir gözlemimiz var mı?PANOS MANIKIS: Tohum topu yapıp ve bakын bakalым tavuklar topların içindeki tohumlara bir çey yapabiliyorlar mı? Asla ilipmeyeceklerdir. SORU: Ya karыncalar, fareler?PANOS MANIKIS :Aynı çekilde, tohum toparы tohumları tüm bu hayvanlardan korur. Karыbыma acы biber koymak da mümkün. Ama ađыр oldukları için karыncalar zaten ilipmeyecektir. SORU: Tohum topu fikri nasыл çykмыp?PANOS MANIKIS :Fukuoka ilkbaharda kыp tahыllarını hasat etmeden önce pirinç ekerdi. Ama fareler tohumları yiyordu. Kupların baçakların arasыndan pirinç tohumlarını göremediğini ama farelerin yediğini fark etti. Yani tohum topu fikri pirinç tohumlarını farelerden korumak için geliçti.Tabi dađ baçına tohum topu atıldığında ve eđer bir ay içinde yağmur yağmazsa karыncalar

bunlarý merak ediyor. Karýncalar çok meraklý hayvanlardýr ve mutlaka týrtýklamaya baþlarlar. Dolayýsýyla daðlýk alanlarda tohum toplarýna hayvanlarý uzak tutmak için zehirli bitkiler ya da acý biber koymak mümkün. Zehirli bitkilere örnek:• Laburnum (sarýsalkým) - topraðý güçlendiren sarýçiçekli bir baklagil çeþidi)• Laurocerasus (taflan/karayemiþ) – rüzgâr kýran olarak da kullandýðýmýzý belirtmiþtik.• andromeda japonica Ansiklopedilerden baþka zehirli bitkiler de bulabilirsiniz. Ama bu fazla uyguladýðýmýz bir yöntem deðildir, ancak çok kurak alanlarda gerekebilir. Fukuoka hayatta olsa ve bu bilgileri verdiðimi duysa beni öldürürdü! SORU: Benim yapadýðým yer Türkiye’nin en çok yaðýp alan 2. bölgesi. Burada yaðýp dönemlerde aþýrý yaðmur yaðýyor, yaðýp olmayan dönemler ise -Nisan ile Eylül arasý, bazen Kasým’a kadar uzayabiliyor- çok kurak geçiyor. Sonbaharda ekim yaparsam ve birkaç hafta hiç yaðýp olmazsa sulama yapmak doðru olur mu? PANOS MANIKIS :Evet sulayabilirsiniz. Böylece çimlenme baþlayacaktır. Fukuoka’nýn çiftliðinin geliþimi hakkýnda video Fukuoka’nýn çiftliðine ilk gittiðimde yüksek yerlerde hiç aðaç yoktu. Biz birkaç aðaç diktik ve Fukuoka bundan sonra tohum toplarýný atmaya baþladı. 1997’de birlikte Tanzania’ya yaptýðýmýz ziyaretten hemen sonradýr. Gördüðünüz gibi burada meyve aðaçlarýnýn orman aðaçlarýnýn, sebzelerin bir arada yapadýðý bir cangýl oluþtu. Bu gördüðünüz yabancı otlarýn altýnda tutmak için kullandýðýmýz yonca. Bildiðiniz beyaz yonca. (Aküçgül tr., Trifolium repens L.) HÝRA: Özellikle konuþulmasýný istediðim bir konu var: Alternatif ekonomiler. Panos çiftçilerle örgütleyip, ürün satýþý ile ilgili alternatif yollar bulmak için de uðraþýyor. Üretici; organik sertifikaya almadan, sistem içine çok girmeden tüketiciye nasýl bire bir satýþ yapabilir diye kafayý çok yormuþ ve bununla ilgili çalyþmalar yapan da biri. SORU: Panos, ürünlerini þehre götürmekten bahsediyor. Peki, tüketicisini nasýl buluyor? PANOS MANIKIS: Önce bahçeleri ekonomik açıdan ele alalım. Biliyorsunuz Yunanistan baþta olmak üzere tüm Avrupa ekonomik kriz yaþýyor. 2009’da Arjantin’de bir seminer düzenledik. Fili, Uruguay, Peru, Bolivya, vs, tüm Güney Amerika ülkelerinden insanlar katýldý. Özellikle kendine yeterli, konusunun altý çizildi. Arjantin iki defa mali kriz geçirdi; birinde battý. Yunanistan da batmak üzere. Görünþe göre, Yunanistan’ý Portekiz, Ýspanya ve diðerleri izleyecek. Elbet dünyanın tüm zenginliklerini elinde toplayabilmek isteyen bir grup insan var ve akla þu soru geliyor: Hayatýmýzýn merkezine parayý koyuyoruz; ama niye cebimizde beþ kuruþ yok? Benim izlenimime göre bunun nedeni doðanın mahvedilmesi. Fukuoka 14 yýl önce yapýlan bir görüntü kaydýnda, ekonominin çökeceðinden bahsediyordu. Buna göre topraðýn verimliliði ve çeþitliliði ölmeye zaman ekonomik kriz oluyor. Bu durumda, dünyanın her yerinde çiftçiye, daha fazla topraða daha fazla ekim yapması söyleniyor. Yunanistan’da, ABD’de 10-100 hektarlık alanlar golf oynanması için ayrýlýyor, tarým yapýlmýyor. Ben doða öldüðü için ekonominin öldüðü Bence çiftçinin ekonomik açıdan güçlü olması için birinci koþul, ailesine yetecek ürünü üretebilmesi olmalıdır. Bu öyle saçma ki, çiftçi 10 Cent’ye þeftali satýyor, gidip bakkaldan, marketten pazardan 1-1,5 Avro’ya domates alýyor. Dünyada gittiðimiz her yerde, küresel ekonomik krizin tek çözümlerini kendine yeterliliktedir diyoruz. Örneðin, dört-beþ kipiþlik sýradan bir Yunan ailesi, gýdaya, et ve süt ürünlerine, sebzeye ya da meyveye yýlda beþ-yedi bin avro harcýyor. Eðer bu aile ihtiyaç duyduðu gýdayý kendi üretebilse bu para cebine kalýr. Ayrýca ürettiklerini takas yapmakta faydalanabilirler. Araba almak, tatile çýkmak ya da çocuklarýnýn eðitimi için daha fazla ürün yetiþtirebilirler de. Aile bazlý ekonominin çökmesi mümkün deðildir; buna kimse zarar veremez. Bir keresinde bir Alman ipadamý -sosis üreticisi- Fukuoka’yý ziyaret etmiþti. Batmak üzereydi ve Fukuoka’dan akýl istedi. Fukuoka küçük ölçekli iþletmeler kurmasýný söyledi. Þimdi yine varlýklý bir adam. Dört-beþ yýldýr dünyayý gezip küçük, kendine yetecek ekonomiler, oluþumlar üzerine konuþtuk, bilgi verdik. Mesela benim yapadýðým Pela beldesinin olduðu Edesa bölgesinde tüm nüfusun gereksinimi olan meyveyi, sebzeyi ve tahýlý yetiþtirebilirler. Þimdiyse bölgede ekonomi çökmüþ durumda. Çünkü çiftçi battý. Peki bankalara kim para yatýrýyordu? Çiftçiler, küçük insanlar... Çiftçi batarsa gýda satan yerler, bakkallar, manavlar, giyim dükkânlarý, vs. iþ yapamaz hale gelir. Tarým üreticisi ve halka satýþ yapan kesim batýnca bankalar da batacaktır. Ýþte olan budur. Yunanistan’daki ziraat bankasý bir büyük bankaya satýlacak. Anlamadýklarý þey þu: Çiftçi toplumun temelidir, altýndaki yastýktır. Çiftçi batarsa ekonomi batar. 1929’da ABD’de Büyük Buhran sýrasýnda, insanların milyonlarca dolarý vardý. Ama bir limon bile alamýyorlardý. Pazarlar, marketler gýdayla doluydu. Ama paranýn deðeri yoktu. II. Dünya savaþý sýrasýnda Türkiye’de zenginler açlýktan kýrýlýyordu. Çiftçi ise kendine yetiyordu. Sebzesi, yaðý, yemeði vardý. Elbette sizler gibi þehirde yapayan insanların olanaklarý olmayabilir. Ama siz bile küçük bir sebze bahçesiyle, bostanla iþe baþlayabilirsiniz. Ve inanýyorum ki, kadýnlar en azýndan geçmiþte erkeklere nazaran doðaya daha yakýn olduklarý için, doðayla daha yakýn baðlar kurduklarý için daha güçlü içgüdülere sahipler ki ilk çiftçiler de onlardý. Erkekler ise genellikle savaþ yaptý, kahvede lak lak yaptý, tavla oynadı. Sorunlarý hep lafta çözdüler. Temel deðiþiklikler yapmalýyýz. Bir apartman dairesine binlerce Avro harcamak niye? Üstelik çok para harcanan bu dairelerdeki yapam þartlarý çok kötü. Daha dün kaldýðým odada aþaðýdan geçen otomobilleri, yan dairede açýk televizyonu duyabiliyordum. Neden o dairelerde, gerçek deðerinin çok üstünde paralara yapanyor. Dolayýsýyla mimari anlayýþýnda da deðiþiklik gerek. Sandýlar ki, birsürü çok katlý katediklerse insanlara daha çok alan kalacak. Hâlbuki gerçekte durum bunun tam tersi. Neden küçük bir toprak parçasý bulup sebzelerimizi yetiþtirmeyelim. Ýþe çocuklarla baþlanabilir. Okullarýndaki betonu kaldýrýlabilir ve çocuklar toprakta sebze yetiþtirebilir. Çocuklarla doðadan bahsedemiyoruz. Doða nerede bilmiyorlar. Aðaç yok, hep beton. Hira’nýn arkadaþýnýn

evindeyim; öñü arkasý hep duvardý. Belki kimilerinizin Ýstanbul'da ya da çevresinde bir yeri vardýr. Oralara bir þeyler ekin; daha sýk gidin. Oralarda baþkalarýyla bir þeyler yapýn. Ýnsanlarla, arkadaşlarýnýzla toplanýn. Bir þeylerin büyüyebileceði bir toprađý olan birinizin yerine gidin. Kil topları yapýn, sebze bahçesi yapýn; yiyin, için; hep birlikte insani iliþkiler kurup geliþtirin. Eđer bu an olduđu gibi yalýtýlmýþ þekilde yaþamaya devam edersek, sonunda psikiyatriste gitmemiz gerekir. Behirlerde kompuluk öldü. Bunu nasýl yeniden inþa etmek? Önceden olduđu gibi deðil de, bir yerlerde hep birlikte bir þeyler yetiþtirerek, üreterek...Dört-beþ yýldýr deðiþik yerlerde geziyoruz. Tarlasýnda bir þeyler yapmak isteyen bir olduðunda, herkese açýk seminer ve atölye çalıþmalarý düzenlenmesi þartýyla, yerine gidiyoruz. Böylece insanlar orada bulubuyor, çadırlarýný kuruyor ve bir iki gün boyunca, hep birlikte dođa tarým öðreniyoruz. Bu çalıþtaylarda para alýnmýyor. Ýnsanlar yemekleriyle geliyor, kalýnacak yerler ayarlanýyor. Bu deđerli bilgi ya da bilgisizlik, herkese hiçbir engel olmadan geçiyor, yayýlýyor. Bu bilgi, herkese açýk; ne Fukuoka'nýn ne de Panos'un malý. Kimseye ait deðil; herkese kalan bir miras.Yani insan iliþkileri konusunda dönersek, artýk daha fazla böyle yalýtýlmýþ þekilde yaþayamayýz. Sorunlarımızý konuþmalýyýz. Gündelik þeyleri paylaştýđýmýzda, yalýtýlmýþ halimizden sýyrýlýp çýktýđýmýzda ufak ufak iliþkiler kurmaya baþlamalıyız. Bu mali krizi büyük bir fýrsat olarak görüyoruz. Ýyi ki oldu! Çünkü her þeyimiz paraya bađlý durumda. Belki de paralı, zengin olduđu için biriyle evleniyoruz. Meslek sahibi olup para kazanabilmek için okullarda eđitim görüyoruz; halbuki sevdiđimiz þeyi okumuyoruz. Savaþlar yapıyoruz. Çünkü birileri bundan para kazanýyor. Asýlsýz, sahte grip salgýnları ortaya çýkýyor. Bazý ilaç þirketleri bundan para kazanýyor. O zaman bu durumu deðiþtirelim; birbirimizle takaslar yapalım. Parayı bir kenara býrakalım. Sevdiđimiz þeylerle uđraþalım ve nereye gidersek gidelim bu mesajý, fikri yayalım.Tüketici olsak bile pasif tüketiciliði seçmeyebiliriz: Tavernaya, meyhaneye gittiđimde salataya saydam, renksiz bir yađ koyuyorlar. Diyorum ki "Yunanistan'da sarý renkte bir yađ üretilir, zeytin ađacındaki elde edilir. Ađacı sýk yetipir ve çok ucuza mal olur. Ben o yađdan istiyorum". On kiþi bir restorana gidip de bunu söylese, mesaj yerine ulaþacaktýr. Ýstanbul'daki güzel yemeđin hakkýný verir. Ama mekânlar sunulan yađ pek zeytinyađý sayılmaz. Soya yađý, ayçiçeði yađý ya da baþka bir þey...Her þeyde kendimize yetmemiz mümkün olmasa bile, parayı en azýndan sađlýklý þeylere harcayabiliriz, kesemizi düþünebiliriz. Pek çok alternatif týp yöntemi var. Pek çok da alternatif diyet bulunuyor.Ýki temel ilkemiz olmalı: Yaþadýđýmýz yere 40-50 km mesafeye kadar olan yerlerde yetipir þeyleri tüketmek ve bunları mevsiminde tüketmek. Mevsimlik olmasý, ucuz olmasý demek. Hem sađlýđýmýz, kesemiz için iyi. Daha fazla ödememiz gerekirse daha fazla da çalıþmamýz gerekir.Organik tarýmla ilgilenenler için bir þey söylemek gerekirse; Türkiye'de nasýldýr bilmiyorum ama Yunanistan'da organik ürünler oldukça pahalý. Yaklaþık yirmi yýl önce Yunanistan'daki organik çiftçilerle, tüm ülkeyi kapsayan organik tarým panel/pazarları düzenledik. Hep daha düþük fiyatlara satýp yapmaları için ısrar ettik. Yoksa bu bir hareket deðil, zenginler için düþünülmüþ bir lüks olur. Fiyatları düþürmenin anahtar noktalarýndan biri, dođal yönelmek, bunu bir vizyon olarak akýlda tutmak. Çünkü organik çiftçilerin de toprađý sürmesi gerekiyor. Organik tarýma yönelik alet/edevat, organik gübre, vs alması gerekiyor. Bunların hepsi çok para tutuyor ve bunu ürün fiyatlarına yansýtmaları gerekiyor. Benim yaptýđým, daha az çalıþmalarý yönünde; tembellik etmeleri, daha az girdiyle çalıþmalarý yolunda onların cesaretlendirmek; bunların yolunu anlatmak. Organik çiftçilerin bir baþka sorunu da, sertifikalamak için para harcamak zorunda olmaları. Bu sertifika, Ýstanbul'da yetiþtirdiđim bir ürünü Ankara'da satabilmem için lazým. Peki ya kendi bölgemde satýp yapsam? Hepinizin buzdolabý vardýr. 30-40 km yakýndaki bir çiftçiye ziyaret edip, dođrudan ondan ürün alabilirsiniz. Siyasetçilere, yetkililere ülkede daha fazla küçük organik tarým birimi kurulması için baský yapabilirsiniz. Dođrudan çiftçiden ürün satýn alarak onu tanıyabiliriz. Bu para konusunda açgözlü mü, hýrsly mü, anlayabilir; toprađa nasýl davranýyor görebilirsiniz. Yarın yüz yüze insani iliþkiler kurmaya dayanýyor.Güney Amerika'da ve bazý baþka yerlerde, Rusya'da mesela, insanlar komunal olarak bir þeyler yapmaya baþladı. St. Petersburg'da çok katlı bir binada, bütün mutfakların organik atýklarýný birleþtirmip, karýþtırmýþ ve içine solucanlar yerleþtirerek kompost hazýrlamýþlardý. Terasta çiçek ve sebze yetiþtiriyor, bunları satýp para kazanýyorlardý. Yunanistan'da yaþayan bir kadýn ise - Karadeniz kökenliydi- börek iþine girmipti. Kanser konusunda araþtırma yapan bir biyologdu. Bir gün sađlýk konusunda dođrudan bir þey yapması gerektiđini gördü. Düđünlere, baþka türden merasimlere yiyecek hazýrlýyordu. Verimli, kârlý bir iþ haline geldi. Þimdi yaþadýđý köyün tamamını ona restoraný için organik ürün sađlýyor. Bu köy, önceleri mali açıdan "0"; noktasýndaydı. Þimdi namý bütün Yunanistan'a yayıldı. Herkes oraya gidiyor. Her gün restoranın önünde 200-300 araba görüyorsunuz. Bu örnekler çođaltýlabilir, Küba mesela; bununla ilgili bir BBC belgeseli de vardý. Ambargo sayesinde insanlar kendilerine yeterli olmayý öðrendi. Sýrf þehirlerdeki bahçelerde üç milyon ton sebze yetiþtiriyorlar! Tabii ki tohum takas da yapıyorlar. Birinde güzel bir domates tohumu, diđerinde de güzel bir patlýcan tohumu oluyor ve deðiþiyorlar. Ýnsan iliþkileri kurup, geliþtiriyorlar. Kimyasal tarým yapanlara bakarsanız, birbirlerinden her þeyi gizli tuttuklarını görürsünüz. Biri çok büyük, özel bir þey türüne mi sahip, kimseyle iletiþimi olmaz. Diđer herkes onun için rakiptir, düþmandýr. Ýtalya'daki, Ýspanya'daki çiftçilerin tarlalarına hastalýk bulupsýn diye tanrıya du ediyorlar. Ben birlikte bir þeyler yapmaya baþlamamız için enfes bir fýrsata sahip olduðumuz

görüpüneyim. Elimizde çok fikir var ve bunlarý çoðaltabiliriz. Eðer yorumlarýnýz, ekleyecek fikirleriniz varsa, severek dinlerim, hepsi kabulümdür. Bunun bir monolog olmasýný istemiyorum. SORU: Fotoðraflarda ve video kayýtlarýnda, topraðýnýzda çok hayvan türü olduðu görüldü. Bunun için bir þey yaptýnýz mı, yoksa kendiliðinden mi böyle oldu? PANOS MANIKIS: Bir þey yapmadým. Sadece bahçeleri seviyorlar. Baþka bahçelerde bulunmuyorlar. Oralarda ne kelebek, ne de baþka bir þey var. Hareket eden her peyi öldürüyorlar. Onlarýn felsefesi bu! SORU: Evcil hayvanýnýz var mı? PANOS MANIKIS: Hayır; yoksa seyahat edemem. Ama tavuk gibi kendi kendine yapayabilen hayvanlar konusunda sorun yok. Ve eðer keçi olsun, süt saðayým, yoðurt yapayým diyorsanız, bu harika olur. Ama büyük havyanlar olmaz. SORU: Bilinçli bir tüketici olmaktan bahsediyorsunuz. Siz bu konuda ne yapıyorsunuz; az tüketiyor musunuz? PANOS MANIKIS: Asla süpermarkete gitmem; tuvalet kâðýdý için bile… Çok ziyaretçimiz olduðunda, 200 kiþinin katýldýðý toplantýlar olduðunda zaten gelenlerin çoðu arkadaşýmız olan, tanýdýðýmız çiftçiler, ihtiyacýmız kendi yetiþtirdiðimiz ürünlerle karþýlanýyor. Bazen ufak dükkánlara uðradýðýmız oluyor çok nadir. Ana fikir her þeyde kendine yeterli olmak deðil. Örneðin ayakkabýnýzý satýn almak zorunda kalabilirsiniz. Ama aslýnda, sürekli takas yapabilirsiniz; iþte ana fikir bu! Bu sebeple kendine yeterli küçük komünitelerden bahsediyoruz. Küçük güzeldir; küçük bir yerde basit bir yapam sürmeli; ihtiyaç duyulan ürünü yetiþtirmeli… SORU: Ben de tarýmcýyým ve her ay bu konuda makaleler yazýyorum. Panos’u dinledikçe, nasýl da ayný anda bu kadar benzer þeyler düþünmüþüz diyoruz. Belki de ayný kaynaklardan besleniyoruz. Ýstanbul, Ankara, Ýzmir gibi büyük þehirleri bir kenara býrakýrsak, böyle bir sorun söz konusu: Sýradan kentlinin iyi gýdaya ulaþma derdi var. Köylünün de çok ciddi bir geçim derdi var. Henüz bu konuda yazamadým ama “mahalle kardeþliði” diye bir þey önermek istiyorum. Mesela bir mahalle, ihtiyacı olan ürünleri, sürekli ayný köyden tedarik ederse ve böylece üretici tüketici ile sürekli görüşüp üretici polikültür yapmaya ve iyi gýda üretmeye zorlanýr. Bu fikir konusunda ne düþünüyorsunuz? PANOS MANIKIS: Kýsa mesafe hep daha iyidir. Hiç de fena bir fikir deðil ama daha yerel çapta iþ yapmak daha iyi. Diðer türlü, nakliye masrafý olacak, þu ya da bu sebepten fiyat artacak. Araçlarýn gidip gelmesi, çevreyi de kirletecek. Ýþler karmaþýklaþacak. Bir de çok önemli gördüðüm bir þey söylemek istiyorum: Yirmi yýldýr okul çocuklarıyla çalıþýyoruz. Türkiye’de durum aynýdır sanýrým; Avrupa’nýn genelinde okul kantinlerinde berbat yiyecekler satýyorlar. Çocuklarýmız çöp yiyor. Çöp sorunu bile çocuklarýn yediði þeylerle kıyaslandýðýnda kalýyor. Apýrý tatlı veya apýrý tuzlu olan bu yiyecekler, çocuklarýn tat duyularýný tamamen yok ediyor. Yirmi yýldýr okul çocuklarıyla sebze bahçeleri oluþturuyor, tohum topları yapıyoruz. Öðretmenleri gelip “Panos, çok güzel bir þey yapıyorsun” diyorlar. Ama saçma olan þudur ki, bu yirmi yýlda hiçbirini söylemediðim þeyi yapmak için uðraþmadý. Fikrim böyle bir þeydi: Öðretmenler ve velilerle okul dýþýnda buluşup ekmekler, geleneksel tatlılar, vs yapmak. Böyle þeyler yapmak kimseye sınav kaybettirmez; kimseyi üniversite eðitiminden mahrum býrakmaz. Bu etkinliklerle çocuklar hem oynayacak, hem de gerçek tatları deneyimleyecek. Ayrýca öðrenciler, öðretmenler ve veliler arasındaki iliþki kuvvetlenecek. Coca Cola firması kantinlerde satılan her bir piþe ürünü için iþletmecilere belli bir miktar para ödüyor. Ya da sütün çocuklarýnýz için zararlı olduðunu biliyor musunuz? Hiç sanmam! Böyle þeyleri bilmezsiniz. Çünkü süt üreticileri siyasi kampanyalara milyonlarca dolar akýtýyor. Ekmekle, sütle, hemen her þeyle ilgili çeþitli efsaneler var. Çocuklarýmızın hayrý için yediklerimiz konusunda düþünmenin zamanýdır. Çünkü zihinsel beden saðlýðý birdir, ayrı düþünülemez. Yunanistan’da çocuklara çok ders çalıþmalarý, bilimsel olmalar için baský yapýlýr. Ama en önemli þeyi unutuyorlar. Çocuklarýn akýl ruh ve beden saðlýğý için konularda konuşmak, ortaya sorular atmak yerine iþ yapmaya baþlasak; yapam biçimimizi deðiþtirirsek… Aksi takdirde hastane bahçelerinde yakýnlarý için bekleyen veya doktor, ilaç peşinde koþturan hasta insanlar olarak sefil, acý dolu hayatlar süreceðiz. Bence durumu deðiþtirmek için çalıþmaya baþlamanın zamanýdır. Bunlarý konuşarak uygulamaya baþlamak için, örneğin öðretmenlerle fikir alýþ-veriþi yaparak güzel bir baþlangıç yapmak için iyi bir zaman. Panos söyledi diye deðil, çocuklarýnýz için bu doðru olduðu için böyle yapmalýsýnýz. Durumu kendiniz de bu fikirleri hayata geçirmelisiniz. Fazla konuştuðum için özür dilerim. Ama çevremde yanlıþ giden þeyler, sorunlar görünce kayýtsız kalamýyorum. Bana ‘Niçin böyle çýlgýnca þeyler yapıyoruz” diyen bir kadýna verdiðim son cevap buydu. SORU: Panos çiftliðinde doðal tarým öğrenememiz için imkan sunuyor musun? Herhalde bütün dünyadan büyük talep vardýr… PANOS MANIKIS: Bunu yapıyoruz. Ama hoca-öðrenci iliþkisi içinde olmaz. Kuþlardan, adaçlardan hep birlikte öðreneceðiz. Gelirseniz yiyecek ve kalacak yeriniz olacak. Basit bir hayat ortamy… Ama kendinizi bütün gün uyur bulursanız, paþyabilirseniz de! Nisan’dan Eylül sonuna kadar gelebilirsiniz. Selanik’e 90 km uzaklýktaki Edessa beldesindeyim. Eðer Aðustos’ta gelirseniz uluslararası bir toplanma gerçekleþecek. Naksos (Nakþa) ve Paros Adaları’ndaki tepeleri tohumlamak üzere tohum topları hazýrlayacaðýz. Sadece önceden haber verin. Çadýrlarýn kurulacaðý bir kamp alaný olacak. Çadýrda kalamayacak olanlar için ucuz oteller de var. Doðru zamaný bekleyeceðiz; muhtemelen 20-31 Aðustos’ta yapacaðýz. Yemek için hiç bir þey ödemeniz gerekmiyor. Hepiniz buyurun. Ayrýca etkinlikler olacak; parkýlar söyleyeceðiz, dans edeceðiz, tohum topları yapacaðýz, doðal zenginlikleri gezeceðiz; çok güzel kaplıcalar da var… Otel reklamý gibi oldu! Nehirlere, göllere gideceðiz, köylülerle tanýþacaðýz. Orası Yunanistan’nın çok güzel bir köþesidir. SORU: Doðal yaklaþýmýnda insan emeði anlamýnda tohum toplarýndan baþka bir þey önermiyorsunuz. Ama eðer biz insanlar mükemmel dediðimiz doðanın bir parçasýysak, niye daha aktif olamýyoruz? Örneğin permakültür: Bu yaklaþýmda topraðý güçlendirmek için kompos hazýrlamak vardýr. Sizin uyguladýðý

sistemde insan daha aktif olamaz mı? PANOS MANIKIS: Kibi toprağın ısterse % 10'unda, ısterse % 20'sinde, ısterse de % 100'ünde doğal tarým yapar. Bu ona kalmıştır. Eđer biri toprakla ilgilenmekten, kazmaktan falan hoşlanıyorsa, bu ona meditasyon gibi geliyor, yapsın. Ama daha çok çalışmak, daha çok yemek demektir. Bu yüzden daha çok üretmeniz gerekir. Yani harcayacağımız emek, bunlardan bağımsız değildir. Mesela kompost toprak için iyidir deriz. Ama bunu hazırlamak için enerji harcarız. Ve bu şekilde toprağı güçlendiremeyiz. Sadece aldığımızı geri veririz; nötraliz ederiz. Ama onun yerine çok çepitlilik arz eden yeşil bitki ve yeşil gübre kullansak toprak sonsuza kadar güçlenir. Ýpe başlarken elimizdeki toprak kötü durumdaysa, çok zarar görmüşse, pek çok peyin fazladan yararlı dokunabilir; ne kadar yapılsın kârdır. Ama uzun vadede erişmek istediğimiz nokta, bütün bu insan faaliyetlerini asgariye indirmek ve sistemin kendini destekler, kendini idame edebilir hale gelmesi. SORU: Bu durumda organik atıklarımız ne yapacağız? Dođal tarıma göre bunları biriktirmeli miyiz, yoksa dağınık bir şekilde toprağa atmalı mıyız? PANOS MANIKIS: Atın ve dođa bunu kendiliğinden kompost haline getirsin. Hazırlanmış kompostun farkı, çöplü % 20 daha hızlı işlemesi. Hepsi bu... SORU: Bu iř biraz da söz konusu toprağın bulunduğu yerdeki ikilime bağlı. Bizim orası çok sıcak. Atık kabuklar yeşillikler bir saat içinde kuruyor. Toprađa bir faydası yok gibi geliyor. Bu sebeple kompost yapıyoruz. PANOS MANIKIS: Ayný bey. Toprağın üstüne kompost koyduğunuzda da pek bir pey deşipmeyecek. O da organik madde olduğu için güneşin altında kuruyacak. Sorun doğal bitki örtüsünün yetersizliği. Orada yeşilliği çoğaltmalıyız. O yeşilliğin altında organik madde -ispatla rastgele atılsın ister, kompost yapılsın - işlevini görecektir.

Fukuoka ve dođal tarým üzerine daha fazlası;

www.dogaltarim.org ve KAOS Yayınları ; Ekin Sapı Devrimi Kitabı ile süreci devam ettirin.